

KİMLİK, KÜLTÜR VE DEĞİŞİM SÜRECİNDE
OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE

KÜRTLER

ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

6-8 EYLÜL 2012

BİNGÖL

*In the Context of Identity, Culture and Change From Ottomans to the
Present the Kurds International Symposium*

Di Pêvajoya Nasnamê, Çan û Guhertinê De Ji Osmanîyan Heta Îro Kurd

الأكراد من حيث الهوية والثقافة والتطور منذ العهد العثماني حتى اليوم

EDİTÖR

Doç. Dr. M. Cengiz YILDIZ

KATKIDA BULUNANLAR

Arş. Gör. Ahmet ALP

Arş. Gör. Fecri ARSLAN

Arş. Gör. Selman YEŞİL

Arş. Gör. Zahir ERTEKİN

Arş. Gör. Bedrettin BASUĞUY

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

2013

SAİD NURSÎ’NİN KÜRT MESELESİNE YAKLAŞIMI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Arş. Gör. Ramazan KORKUT*

ÖZET

İslam’ı asrın idrakine söyleten büyük İslam mütefekkeri Said Nursî, İslam âleminin ve Kürtlerin toplumsal hastalıklarını ve sorunlarını hazık bir hekim hassasiyetinde teşhis ederek, Kur’an eczanesinde bu hastalıkların tedavisine çalışmıştır.

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinin ruhunu derinden analiz eden ve bundan hareketle; Kürtlerin bugününü ve yarınını görürcesine konuşan Nursî’nin konuyla ilgili yaklaşımı ve çözüm önerileri büyük bir önem arz etmektedir.

Kürt meselesine genel olarak ittihad-ı İslam ve ittiba-ı Kur’an çerçevesinde yaklaşan Said Nursî’nin Medresetü’z-Zehrâ mefkûresi, din ilimleri ile sosyal ve fen bilimlerinin bir arada okutulduğu, Kürtçe’nin aktif olarak kullanıldığı çok dilli bir eğitim modelidir. Nursî, her bir şubesini farklı bir ilde açmayı planladığı bu medresenin fikri temellerini atıp projesini çizdikten sonra, Osmanlı’dan aldığı maddi destekle bunun inşasına teşebbüs etmiştir. Van’da temelini attığı bu medrese, I. Dünya savaşının çıkmasıyla tamamına erememiş, ancak hayatı boyunca Nursî’nin özlemini duyduğu ve duyurduğu ideal bir mefkûre olarak yaşamıştır. Said Nursî, ömrü boyunca yaptığı bütün hizmetlerin aynı mefkûreye de hizmet ettiğini söylemiş, geniş bir fikir dünyasında manen yaşayan bu mefkûre’nin hayata geçirilmesini istemiştir.

Nursî’ye göre bir şeyin aslı, esası ve kalbi bozursa, o şeyin teferruatıyla uğraşmak istenilen neticeyi vermez. Dolayısıyla bataklığın kaynağının tesbit edilmesi ve bizzat kaynağın kurutulması gerekir. Bu açıdan Nursî, Kürt sorununun ana kaynaklarını “*cehalet, fakirlik ve ihtilaf*” olarak teşhis etmiştir. Bu toplumsal hastalıkların eğitim, san’at ve ittifakla çözüleceğini ifade etmiş ve bunun için harekete geçmiştir. Şüphesiz Nursî’nin tesbit ettiği hastalıklar, zamanında tedavi edilmemiş, bu hastalıklar zamanla kökleşerek güçlenmiş ve sosyal bünyeyi zayıflatmıştır. 1908’deki bir makalesinde Kürtlerin durumunu tahlil eden Nursî, mevcut olumsuzluklardan istifade edileceğini ve bu durumun Kürtler için istikbalde büyük darbelere zemin hazırladığını söylemiştir. Bölgenin geleceğini görürcesine konuşan Nursî, Medresetü’z-Zehrâ mefkûresiyle müstakbel olumsuzluklara karşı önlem almaya çalışmıştır. Kürtlerin İslamiyet, inşaniyet ve milliyet olmak üzere üç temel hayat cevherinin bulunduğunu, bunları koruması gerektiğini ifade etmiştir.

* Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belağatı-İslam Hukuku Anabilim Dalı

Medresetü'z-Zehrâ mefkuresi, genel anlamda tüm İslam aleminin ve de Kürtlerin sorunlarını çözecek bir eğitim yaklaşımıdır. Çok dilli olan bu yaklaşıma göre, Kürtçe devlet bünyesinde ve himayesinde, eğitim sürecinde yaşayan ve kullanılan bir dil olmalıdır.

Bildirimizde Kürt meselesine İslami bir yaklaşımı analiz etmeye çalışacağız. Temel çözüm yaklaşımımız Nursî'nin İslami ve insani yaklaşımı ışığında: Hastalık, dinsizlik, cehalet, zulüm, inkar ve anarşizm üreten bataklıkların sağlıklı bir yaklaşımla kurutulması ve bunun için alınması gereken eğitim, san'at ve ittifak önlemleridir.

Bir müfekkirin düşüncelerinin anlaşılması için hayatının da bilinmesi gerekir. Çünkü bir hayat biyografisi; aynı zamanda düşüncelerin de biyografisi sayılır. Bu nedenle detaylarını *Tarhiçe-i Hayat* isimli kitabına bırakarak, Nursî'nin hayatını, özellikle bu hayatın konumuza temas eden kısımlarına yeri geldikçe göz atacak ve fikirlerini hayatı bağlamında ele alacağız.

1887'de Bitlis'in Hizan Kazasının İsparit Nahiyesine bağlı Nurs köyünde dünyaya gelen Said Nursî (rahmetullahi aleyh), 1960'ta Urfa İpek Palas otelinde hakkın rahmetine kavuşmuştur. Nursî'nin seksen yedi yıllık ömrü, ilmi ve ameli faaliyetlerle, İslam aleminin ve şanlı Osmanlı devletinin içinde bulunduğu olumsuz durumlardan kurtulması için çaba sarf etmekle geçmiştir. Nursî, İslam ümmetinin ve bu ümmetin yetimleri olan Kürtlerin de içinde bulunduğu olumsuz şartlara ve bu şartların gelecekte olumsuz yansımalarına karşı doğrudan ve dolaylı olarak tedbir mahiyetinde bir çaba sarf etmiştir. Bu uğurda bütün hayatını dini, fenni ve sosyal ilimlere adanmış, talebeleriyle birlikte doğu cephesinde gönüllü alay komutanı olarak I. Dünya savaşına iştirak etmiş, Ermenilere ve Ruslara karşı kahramanca savaşarak esir edilmiş, nihayet Moskova'daki iki yıllık esaretinden kurtularak İstanbul'a dönmüş, bu süreçte İstanbul'u işgal eden İngilizlerin planlarını akim bırakacak ve İslam alemini itilaf devletlerine karşı muzaffer kılacak büyük ilmi ve ameli çalışmalar gerçekleştirmiştir. İlk kırk yıllık hayatını eski Said dönemi olarak isimlendiren Nursî, Yeni Said olarak isimlendirdiği sonraki hayatını da, toplumun zayıflayan imanının güçlendirilmesi ve bu imanın hayata yansması için iman hizmetine adanmıştır. Hayatının ilk safalarının büyük kısmını Bitlis, Siirt, Doğubayazıt, Van ve diğer illerde Kürtler arasında geçiren Nursî ve başlattığı ilmi ve ameli yaklaşım sadece bir milletin değil, aynı zamanda bir ümmetin ve insanlığın ortak değeridir. Bu anlamda hemen belirtmek gerekir ki Nursî, İslam alemine gelen her bir darbenin öncelikle kendi kalbine indirildiğini hisseden yüce bir şahsiyet olarak, sadece Kürtlerin sorunlarıyla değil, aynı zamanda bütün İslam aleminin ve insanlığın dertleriyle ve sorunlarıyla uğraşmış; hayatını İslam aleminin ve insanlığın ortak sorunlarını ve hastalıklarını Kur'an eczanesinde tedavi etmeye adanmıştır.

Bu anlamda, Said Nursî gibi çok büyük İslamî bir dehanın Kürt meselesine yaklaşımının tam olarak anlaşılması ve ortaya konulması kolay bir iş değildir. Ancak "bir

şey tamamen elde edilmediği zaman tamamen de terk edilmez” kaidesinden hareketle, toplumumuzun kanayan bir yarasının iyileşmesi için Nursî'nin konuyla ilgili yaklaşım ve çözüm önerilerini alt başlıklar halinde anlamaya ve bundan hareketle bir sonuca ulaşmaya çalışacağız. Şüphesiz Nursî'nin konuya yaklaşımı ve çözüm önerileri, onun fikirlerini parçaçı bir yaklaşımla değil, ancak bütüncül bir yaklaşımla ele almakla anlaşılabilir. Bu nedenle meseleye temas eden konuları alt başlıklar haline ele almayı uygun gördük.

1. Said Nursî'nin Menfi Milliyetçilik (İrkçılık) Mefhumuna Yaklaşımı:

Said Nursî konuyla ilgili yaklaşımını Kur'an ve Sünnetten İslam'ın ruhundan alarak doğrudan asrın idrakine sunmuş, ırkçılık ve menfi milliyetçilik zihniyetini tanımlamış, onun sebep ve sonuçlarını ele almıştır. Her konuda olduğu gibi bu konuda da onun yaklaşımını doğrudan onun sözleriyle aktarmak ve böylece yorumlamak daha doğru olacaktır.

1.1 Said Nursî'nin Menfi Milliyetçilik Tanımı:

Nursî, menfi milliyetçiliği, yani ırkçılığı şöyle tanımlamıştır:

*Asabiyet-i cahiliye, birbirine tesanüd edip yardım eden gaflet, dalâlet, riyâ ve zulmetten mürekkeb bir mâcundur. Bunun için milliyetçiler, milliyeti mâbud ittihaz ediyorlar. Hamiyet-i İslâmiye ise, nur-u îmandan in'ikas edip dalgalanan bir ziyâdır.*¹

Nursî'nin açıklaması doğrudan Kur'an ve hadisin ruhundan mülhemdir. Nursî ırkçılığı “*asabiyet-i cahiliye*”, yani cahiliye döneminden kalan, cahiliye vasfını taşıyan toplumların lanetlenmiş bir özelliği olarak, onu Allah'a (cc), ahirete ve dine karşı lakayd ve gafil, gösteriş amacı taşıyan zalimane karanlıklı bir zihniyet olarak tanımlamıştır. Gösteriş amacı gütmesi, ırkçı kimsenin psiko-sosyal bir aşağılık kompleksini ırkçılık ve menfi milliyetçilikle telafi etmeye çalıştığını, onun şeytan ahlakı aşağılanmış mel'un bir zihniyet olduğunu hatırlatmaktadır. Nitekim ilk ırkçılığı şeytan Hz. Adem'den üstün olduğunu iddia ederken, kendisinin ateşten yaratıldığını, Adem'in (as) çamurdan yaratıldığını, ateşin çamurdan üstün olduğunu ileri sürerken dile getirmiştir. Sonra bu zihniyetinden dolayı lanetlenmiş ve aşağılanmış. Zihniyetinden dolayı aşağılandığını ve lanetlendiğini gördükten sonra, insanlığı yoldan çıkarmak ve yeryüzünde fitne ve fesat çıkararak kan döktürmek için elinden geleni yapacağına ant içmiştir.² Bu anlamda ırkçılık şeytan ahlakı, ırkçılık zihniyeti ise şeytana mensup aşağılanmış ve lanetlenmiş bir zihniyettir. İrkçılığın akıbeti ise şeytanın amacına yardım etmektir. Bu sebeple Kur'an cahiliye asabiyetini insanoğluna yakıştırmayarak onu aşağılamış ve yasaklamıştır.³ Hz. Peygamber cahiliye asabiyetini yasaklarken:

¹ Mesnevi-i Nûriye, Zeylû'l-Hubâb, s.112.

² A'raf, 7/12-13-16.

³ Hucurat, 49/13.

"Asabi-yet (ırkçılık) dâvâsına kalkan, onu yaymaya çalışan, bu dâvâ yolunda mücâdeleye girişen bizden değildir."⁴ "Aziz ve Celîl olan Allah, sizden câhiliyyet devrinin kabalı-ğını ve babalarla övünmeyi gidermiştir. Mü'min olan, takva sahibidir. Kâfir olan ise, şakîdir. Siz, Âdem'in çocuklarısınız, Âdem de topraktan yaratılmıştır. Bir kısım erkek-ler, bir kavimle (kâfir olarak ölenlerle) övünmeyi terk etsinler. Çünkü onlar, cehen-nem kömüründen bir kömürdürler, yahut onlar, Allah indinde, burnu ile pislik yuvar-layan pislik böceğinden daha aşağıdırlar."⁵

Nursî'nin hadislerden hareketle kullandığı "Asabiyet" kavramı, Arapça kökenli bir kelime olup "A-sebe" kökünden türemiştir. "Asebe", bir kimsenin baba tarafından akrabalarının oluşturduğu topluluğa verilen isimdir. Asabiyet ise, sözlükte, baba tarafından olan akrabalara aşırı düşkünlük, onların kayırılması doğrultusunda aşırı çaba göstermektir. Terim olarak, bir kimsenin baba tarafından olan akrabasını, yahut yaygın şekliyle kendi kabilesine mensup birini, haklı-haksız bütün meselelerde başkalarına karşı korumayı, ona destek olmayı sağlayan kabilevi his ve gayretlerini ifade eder.

Bunlardan Cahiliye asabiyeti, ırkçılık anlamında kişinin, kabilesine taparcasına onu aşırı bir şekilde yüceltmesini, haksız meselelerde onu savunması anlamında ırkçılığı ifade eder. Nitekim yalancı peygamberlerden Müseylime-i Kezzab, kabilesini toplayıp, kendisinin hak bir peygamber, haşa Hz. Muhammed'in ise peygamber olmadığına kimin şahitlik ettiğini sorunca; amcasının oğlu ayağa kalkarak: "*Ben senin yalancı bir adam olduğuna, Muhammed'in (s) ise hak bir peygamber olduğuna şahitlik ediyorum; ancak benim kabilemin yalancı peygamberi, Mudar oğullarının Hak Peygamberinden daha sevimlidir, bu nedenle senin yanıdayım*" demiş ve alışılmış bir cahiliye asabiyeti sergilemiştir. Dolayısıyla cahiliye asabiyeti, çamurdan olsun da bizden olsun zihniyetini ifade eder. Bu anlamda asabiyet-i cahiliye denilen ırkçı sapmaların temel yanlışlarından biri, menfi milliyetçi tutumlarından dolayı, batılı hakka tercih etmeleri, kendi yanlışlarını başkalarının doğrularından üstün tutmalarıdır. Oysa Allah (cc) Kur'an-ı Kerimde bu yaklaşımı açıkça yasaklamıştır: "*Allah'a ve ahiret gününe inanan bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri, yahut akrabaları da olsa- Allah'a ve Resulüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, iman yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedi kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar, Allah'ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, kurtuluşa erecekler de sadece Allah'ın tarafında olanlardır.*"

Cahiliye asabiyetinin karşısında ise Hamiyet-i İslamiyye vardır. Bu ise imandan yansıyan dalgalandıran bir nurdur. İslami hamiyet, kişinin kendi milletini sevmesi, genel olarak da bütün İslam milletlerini sevmesi ve gerek kendi milletinin, gerekse tüm

⁴ Ebû Dâvud, Edeb, 112.

⁵ Ebû Dâvud, Edeb, Hadis no:5116.

İslam aleminin faydası için çaba sarf etmesidir. Bununla ilgili bir diğer kavram da “*hamiyet-i milliye*” kavramıdır. Bu da milli bir hamiyeti, gayreti ifade eder. Milli hamiyetin, ırkçılığa ve menfi milliyetçiliğe dönüşmemesi gerekir. Milli hamiyet, dini hamiyetin yerine geçerse sorun olmaya başlar. Bu nedenle Nursî, milli hamiyetin, dini hamiyetin yerine geçmemesini, aksine milli hamiyetin dine hizmetkar olması gerektiğini şu sözleriyle ifade eder:

“...Benden sual ettiler ki:

—Hamiyet-i dîniye mi, yoksa hamiyet-i milliye mi daha kuvvetli, daha lâzım?

Dedim:

—Biz Müslümanlar indimizde ve yanımızda din ve milliyet, bizzat müttehiddir; itibarî, zâhiri, ârızî bir ayrılık var. Belki din, milliyetin hayatı ve rûhudur. İkisine, birbirinden ayrı ve farklı bakıldığı zaman; hamiyet-i dîniye, avâm ve havassa şâmil oluyor... Hamiyet-i milliye, yüzden birisine, yâni menfaat-i şahsiyesini millete feda edene münhasır kalır. Öyle ise, hukûk-u umûmîye içinde hamiyet-i dîniye esas olmalı, hamiyet-i milliye ona hâdim ve kuvvet ve kal’ası olmalı. Husûsan biz şarklılar, garblılar gibi değiliz. İçimizde, kalblerde hâkim, hiss-i dînidir. Kader-i Ezelî, ekser enbiyâyı şarkta göndermesi işâret ediyor ki: Yalnız hiss-i dîni, şarkı uyandırır, terakkiye sevkeder. Asr-ı Saadet ve Tâbiîn bunun bir bürhân-ı kat’isidir.

Ey bu hamiyet-i dîniye ve milliyeden hangisine daha ziyâde ehemmiyet vermek lâzım geldiğini soran bu şimendifer denilen medrese-i seyyarede ders arkadaşlarım ve şimdi zamanın şimendiferinde istikbâl tarafına bizimle beraber giden bütün mektepliler! Size de derim ki:

Hamiyet-i dîniye ve İslâmiyet milliyeti, Türk ve Arap içinde tamamiyle mezc olmuş ve kabil-i tefrik olamaz bir hale gelmiş. Hamiyet-i İslâmiye, en kuvvetli ve metin ve arştan gelmiş bir zincir-i nurânîdir. Kırılmaz ve kopmaz bir urvetül-vüskadır, tahrif edilmez, mağlûp olmaz bir kudsî kal’adır dediğim vakit..⁶

Bu anlamda, kişinin milletini sevmesi, onun yücelmesi için çalışması fıtrata uygun meşru bir yaklaşımdır. Ancak bu milli hamiyetin dini hamiyetin yerine geçmemesi, dini hamiyetin esas alınarak, milli hamiyetin ona hizmetkar olması gerekir. Çünkü dîn, milletin hayatı ve ruhudur. Din ile milliyet birdir, bir birinden ayırlamazlar. Din ile milliyetin bir birinden ayrılması felaketleri, toplumsal bünyenin zayıflamasını ve çöküşünü de beraberinde getirir. Bu durumu Said Nursi şu sözleriyle izah eder:

⁶ Tarihçe-i Hayat, Birinci Kısım, İlk Hayatı, s.101.

“Ey Türk kardeş! Bilhassa sen dikkat et! Senin milliyetin İslâmiyetle imtizaç etmiş. Ondan kabil-i tefrik değil. Tefrik etsen, mahvınsın! Bütün senin mâzîdeki mefâhirin, İslâmiyet defterine geçmiş. Bu mefâhir, zemin yüzünde hiçbir kuvvetle silinmediği halde, sen şeytanların vesveseleriyle, desîseleriyle o mefâhiri kalbinden silme!”⁷

*“Din ile hayat kabil-i tefrik olduğunu zannedenler felâkete sebebdirler. Şu jön-türkün hatâsı; bilmedi o bizdeki din hayatın esası. Millet ve İslâmiyet ayrı ayrı zannetti. Medeniyet müstemir, müstevli vehmeyledi. Saadet-i hayatı içinde görüyordu. Şimdi zaman gösterdi, Medeniyet sistemi bozuktı, hem muzırdı; tecrübe-i kat’iyye bize bunu gösterdi.”*⁸

Nursî’nin dile getirdiği bu hitap, genel anlamda bütün İslam ümmetini ve bütün İslam milletlerini kapsamaktadır.

Nursî’nin, menfi milliyetçilikle alakalı gördüğümüz şu açıklamaları dikkate şayandır:

“Hikmet-i felsefe ile hikmet-i Kur’aniyyenin hayat-ı içtimaiyye-i beşeriyeye verdiği terbiyeler:

Amma hikmet-i felsefe ise, hayat-ı içtimaiyyede nokta-i istinâdı, “Kuvvet” kabûl eder. Hedefi, “menfaat” bilir. Düstur-u hayatı, “Cidal” tanır. Cemâatlerin râbitâsını, “Unsurîyyet, menfi milliyeti” tutar. Semerâtı ise, “Hevesât-ı nefsanîyyeyi tatmin ve hâcât-ı beşeriyeyi tezyid”dir. Halbuki: Kuvvetin şe’ni, “Tecavüz”dür. Menfaatin şe’ni, her arzuya kâfi gelmediğinden üstünde “Boğuşmak”tır. Düstur-u cidâlin şe’ni, “Çarpışmak”tır. Unsurîyyetin şe’ni, başkasını yutmakla beslenmek olduğundan, “Tecavüz”dür... İşte bu hikmettendir ki: Beşerin saadeti selb olmuştur.

Amma hikmet-i Kur’aniyye ise, nokta-i istinâdı, kuvvete bedel “Hakk”ı kabûl eder. Gayede menfaate bedel, “Fazilet ve Rızâ-yı İlâhî”yi kabûl eder. Hayatta düstur-u cidal yerine, “Düstur-u teâvün”ü esas tutar. Cemâatlerin rabitalarında; unsurîyyet, milliyet yerine “Rabita-i dinî ve sınıfî ve vatanî” kabûl eder. Gayâtı; hevesât-ı nefsanîyyenin tecavüzâtına sed çekip, ruhu maaliyâta teşvik ve hissiyyât-ı ulviyyesini tatmin eder ve insânî kemâlât-ı insânîyyeye sevk edip insân eder. Hakkın şe’ni, “İttifak”tır. Faziletin şe’ni, “Tesânüd”dür. Düstur-u teavünün şe’ni, “Birbirinin imdadına yetişmek”tir. Dinin şe’ni, “Uhuvvet”tir, “İncizab”dır. Nefsi gemlemekle bağlamak, ruhu kemâlâta kaçılacakla serbest bırakmanın şe’ni, “Saadet-i Dareyn”dir.”⁹

⁷ Mektûbât, Yirmialtıncı Mektup, s.325.

⁸ Sözler, Lemeât, s. 716.

⁹ Sözler, On İkinci Söz, s.133; Ayrıca bkz.Hutbe-i Şamiye, s.122.

Bu pasajlar derin bir anlam okyanusundan sızıp, ince bir tefekkür eleğinden süzülerek ışıldayan fikir damlaları kıymetinde olup, gerçeği apaçık bir şekilde ortaya koymaktadır. Said Nursî'nin bu düşünceleri, Akif'in: "*Ulusun korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar, Medeniyet dediğin! Tek dişi kalmış canavar*" diyerek adeta duygularının diliyle anlatmak isteyip de izah etmekte güçlük çektiği bir düşünce dünyasını aydınlatmaktadır. Biz bunlardan birinci, üçüncü ve dördüncü maddeleri değerlendirmek istiyoruz.

Dayanak noktasının kuvvet olması, adalet ve hukukun üstünlüğünün değil; güçlülerin adaletini ve hukukunu, hukuk üstünlüğü yerine gücün üstünlüğünü ifade eder. Güçlü olan haklıdır, anlayışını ifade eder. Güçsüz olan haksızdır, anlamına gelir. Bunun neticesi, hak ve hukuka riayet edilmemesi, adalet duygusunun rencide edilerek, toplumda adaletin, yerini zulme bırakması; bunun neticesinde meydana çıkan hak ve hukuk ihlalleri, toplumsal bünyenin adaleti kaybederek, dolayısıyla dengesini yitirerek yıkılmaya yüz tutmasıdır. İslam'ın yaklaşımı ise, istinad noktasının kuvvete bedel hak olması, hakkın ve adaletin güce üstün gelmesidir. Bunun neticesi toplumda adaletin ve dengenin tesisi, toplumsal bünyenin güçlenmesidir.

Medeniyetin hayat ilkesi, cidaldir. Büyük balık küçük balığı yutar. Bu anlayış ve zihniyetin neticesi çekişme ve çatışmalar ile toplumsal bir kaostur. İslam'ın ise hayat ilkesi teavün, yardımlaşmadır. Büyük balık küçük balığı yutar böylece küçük balık yok olmaz, büyük balığa yardım eder ve o da büyük balık olur. Bunun neticesi birlik, dirlik, düzen ve dayanışmadır. Nitekim varlık alemindeki düzen, bu teavün ilkesinin tezahürüdür. Sosyal hayattaki fesat ve düzensizlikler ise teavün ilkesinin yerine cidal ilkesinin benimsenmesidir.

Medeniyetin kitleler arasındaki kurduğu bağ; ötekini yutarak beslenen unsuriyet ve menfi milliyetçiliktir. Burada Nursî'nin ikinci bir milliyetçilik tanımıyla karşılaşıyoruz: "*Aheri yutmakla beslenen menfi milliyetçilik*" Buna göre menfi milliyetçilik, Allah tarafından var edilen farklılıkları yok etmek, onları yutarak eritmek ve sindirmek, onlara yaşama ve var olma hakkı tanımamaktır. Bunun neticesi ise müthiş bir tesadümdür. Kur'an medeniyetinin ise kitleler arasındaki rabıtası, *unsuriyet ve milliyet yerine, rabıta-i dinî ve vatanî ve sınıfidir ki*, bunun neticesi samimi bir kardeşlik, insanların bir birinin elinden ve dilinden güven içinde olması, dış saldırılara karşı birlikte el ele vermek, Allah-ı Zülcelalin var ettiği farklılıkların bir arada barış içinde var olmaya devam etmesi, aher-i yutarak eritip sindirmenin olmaması gibi sonuçları ortaya çıkarır. Böylece barış ve kardeşlik tesis edilir. Bu anlamda menfi milliyetçi zihniyet sapmalarıyla toplumsal barışın, huzurun, düzenin, birliğin ve dirliğin sağlanması zordur. Düzen, birlik ve dirlik, toplumsal barış ve huzur, ancak aheri yutmakla beslenen menfi milliyetçi ve ırkçı bir zihniyet teorisinden ve pratiğinden vazgeçmekle mümkün olabilir. Bu nedenle hal-i hazırdaki medeniyet, insanlığın yüzde yirmisine saadet, mutluluk hakkı tanırken, yüzde seksenini ise sefalet ve şekavete mahkum etmiştir. Kur'an'ın ortaya koyduğu ilkeler ise insanlığın ekserisini saadete,

mutluluğa mazhar kılmıştır. Bu nedenle Kur'an ikliminin derinden derine işlediği Peygamber asrı, saadet, mutluluk asrı olarak isimlendirilmiştir.

1.2 Said Nursî'nin Irkçılık Mefhumuna Yaklaşımı

Yukarıda alıntıladığımız son kısımlar Nursî'nin ırkçılığa yaklaşımını, din ve milletin ayırt edilemez bir bütün olduğunu, Nursî'nin bu konudaki yaklaşımının bir kısmını ifade etmektedir. Bunun dışında ırkçılığa karşı olan menfi tutumunu şu satırlardan anlamaktayız:

*"Hem, bütün arkadaşlarım ve Risale-i Nur eczaları şâhiddirler ki: Ben eskidenberi milliyetimi İslâmiyet biliyorum. Kürdçülüğe hiçbir vakit taraftar olmadım ve terviç etmedim. Ve daima derim ki: Avrupa, milletçilik fikriyle anâsır-ı İslâmiyeyi birbirinden ayırmağa çalışıyor. Ben de, İslâmiyet hesabına, milliyeti yalnız İslâmiyet biliyorum. İslâmiyet noktasında bakmışım."*¹⁰

"Dördüncü Desîse-i Şeytaniye: Şeytanın telkini ile ve ehl-i dâleletin ilkaâtıyla, bana karşı propaganda ile hücum eden ve mühim mevkileri işgal eden ba'zı mülhidler, kardeşlerimi aldatmak ve asabiyet-i milliyelerini tahrik etmek için diyorlar ki: "Siz Türksünüz. Mâşâallah Türklerde her nevi ulemâ ve ehl-i kemâl vardır. Said bir Kürddür. Milliyetinizden olmayan birisiyle teşrik-i mesaî etmek hamiyet-i milliyeye münafidir?"

Elcevab: Ey bedbaht mülhid! Ben Felillahi'l-hamd müslümanım. Her zamanda, kudsi milletimin üç yüz elli milyon efrâdı vardır. Böyle ebedî bir uhuvveti te'sis eden ve duâlarıyla bana yardım eden ve içinde Kürdlerin ekseriyet-i mutlakası bulunan üç yüz elli milyon kardeşi, unsuriyet ve menfi milliyet fikrine fedâ etmek ve o mübârek hadsiz kardeşlere bedel, Kürd nâmını taşıyan ve Kürd unsurundan addedilen mahdud birkaç dinsiz veya mezhebsiz bir mesleğe girenleri kazanmaktan yüz bin def'a istiâze ediyorum!.. Ey mülhid! Senin gibi ahmaklar lâzım ki, Macar kâfirleri veyahut dinsiz olmuş ve firenkleşmiş birkaç Türkleri muvakkaten, dünyaca dahi fâidesiz uhuvvetini kazanmak için; üç yüz elli milyon hakiki, nurânî menfaatdar bir cemâatin bâki uhuvvetlerini terketsin."

"Eğer deseniz: Sana Said-i Kürdî derler. Belki sende unsuriyet-perverlik fikri var; o işimize gelmiyor. Ben de derim: Hey efendiler! Eski Said ve Yeni Said'in yazdıkları meydanda. Şâhid gösteriyorum ki: Ben الإسلامية جيت العصبية الفهرمان-ı kat'isiyle eski zamandanberi, menfi milliyet ve unsuriyet-perverliğe, Avrupa'nın bir nevi firenk illeti olduğundan, bir zehr-i katil nazariyle bakmışım. Ve Avrupa o firenk illetini İslâm içine atmış, tâ tefrika versin, parçalasın, yutmasına hazır olsun, diye düşünür. O firenk illetine karşı,

¹⁰ Müdafâalar, s.52.

¹¹ Manası: İslamiyet Cahiliye asabiyetini, ırkçılığını kesmiştir.

eskiden beri tedaviye çalıştığımı talebelerim ve bana temas edenler biliyorlar."¹²

Said Nursi, Kur'an nazarında şeytan ahlaki olarak görülen, Kur'an ve sünnetin açık nasslarında aşağılanarak lanetlenen ve yasaklanan ırkçılık zihniyetini aşağılamış, buna karşı önlem almaya çalışmıştır. Menfi milliyetçiliği İslam düşmanlarının, İslam ümmetini, İslam birliğini ve milletlerini bölüp parçalamak, çürütmek, sömürmek ve yönetmek için kullandığı öldürücü bir zehir olarak tanımlamış ve bunu tedavi etmeye çalışmıştır. Bunun bir diğer delili şu pasajlardır:

"Emevîler" bir parça fikr-i milliyeti siyasetlerine karıştırdıkları için, hem âlem-i İslâmî küstürdüler, hem kendileri de çok felâketler çektiler. Hem Avrupa milletleri, şu asırda unsuriyet fikrini çok ileri sürdükleri için, Fransız ve Alman'ın çok şeâmetli ebedî adâvetlerinden başka; Harb-i Umûmî'deki hâdisat-ı müdhişe dahi, menfî milliyetin nev'-i beşere ne kadar zararlı olduğunu gösterdi. Hem bizde ibtida-i hürriyet'te, -Bâbil kal'asının harabiyeti zamanında "tebelbül-ü akvam" ta'bir edilen "teşâub-u akvam" ve o teşâub sebebiyle dağılmaları gibi- menfî milliyet fikriyle, başta Rum ve Ermeni olarak pekçok "kulüpler" nâmında sebep-i tefrika-i kulûb, muhtelif mülteciler cem'iyetleri teşekkül etti. Ve onlardan şimdiye kadar, ecnebilerin boğazına gidenlerin ve perişan olanların halleri, menfî milliyetin zararını gösterdi.

Şimdi ise, en ziyâde birbirine muhtaç ve birbirinden mazlum ve birbirinden fakir ve ecnebi tahakkümü altında ezilen anâsır ve kabâil-i İslâmiye içinde, fikr-i milliyetle birbirine yabanî bakmak ve birbirini düşman telakki etmek, öyle bir felâkettir ki, târif edilmez. Âdeta bir sineğin ısırması için, müdhiş yılanlara arka çevirip, sineğin ısırmasına karşı mukabele etmek gibi bir divânelikle; büyük ejderhalar hükmünde olan Avrupa'nın doymak bilmez hırslarını, pençelerini açtıkları bir zamanda, onlara ehemmiyet vermeyip belki ma'nen onlara yardım edip, menfî unsuriyet fikriyle şark vilayetlerindeki vatandaşlara veya cenub tarafındaki dindaşlara adâvet besleyip onlara karşı cephe almak, çok zararları ve mehaliki ile beraber; o cenub efradları içinde düşman olarak yoktur ki, onlara karşı cephe alınsın. Cenubdan gelen Kur'ân nûru var, İslâmiyet ziyası gelmiş; o içimizde vardır ve her yerde bulunur.

İşte o dindaşlara adâvet ise; dolayısıyla İslâmiyete, Kur'âna dokunur. İslâmiyet ve Kur'âna karşı adâvet ise, bütün bu vatandaşların hayat-ı dünyeviye ve hayat-ı uhreviyesine bir nevi adâvettir. Hamiyet nâmına hayat-ı içtimâîyeye hizmet edeyim diye, iki hayatın temel taşlarını harab etmek; hamiyet değil, hamakattır!"

¹² Tarihçe-i Hayat, Üçüncü Kısım, Eskişehir Hayatı, s.266.

Bu açıklamalardan, menfi milliyetçilik mensubu olduğu toplumun ve kendisini yutarak beslendiği toplumun dünya ve ahretine düşmanlıktır. Dünya hayatına hizmet ederken, iki hayatın temel taşlarını harap etmektir. Çünkü menfi milliyetçilik güçlendiği oranda, din ile olan bağlar zayıflar. Toplumun dinden uzaklaşması bir felakettir. Çünkü dinsiz bir millet yaşayamaz. Bu durum İslam milletleri için böyledir. Çünkü onların dinleri Hak bir dindir. Hak'tan uzaklaşan batıla yanaşır. Hak'tan öteye batıldan başka bir şey bulunmaz. İslam milletleri bu konuda Avrupa'ya kıyaslanamaz. Çünkü onların Kitabı ve dini Kur'an'ın ifadesiyle tahrif edilmiştir. Dolayısıyla onların kendi dinlerinden uzaklaşmaları batıldan uzaklaşmaları anlamına gelir. Batıldan uzaklaşan ise Hakka yanaşır. Bu anlamda Nursî tarihi şahit göstererek, İslam milletlerinin en parlak dönemlerinin dinlerine en bağlı oldukları zamanlara, en zayıf dönemlerinin ise dinlerine olan bağlılıklarının zayıfladığı zamanlara denk gelmesinin; buna karşılık Avrupa'nın en karanlık dönemlerinin dinlerine en çok bağlı oldukları zamanlara, en parlak dönemlerinin ise dinlerinden uzaklaştıkları zamanlara denk gelmesinin bir rastlantı olmadığını ifade etmiştir. Bunu Said Nursî şöyle açıklamaktadır:.

“Asya’da uyanan akvam, fıkı-i milliyete sarılıp, aynen Avrupa’yı her cihetle taklid ederek, hatta çok mukaddesatları o yolda feda ederek hareket ediyorlar. Halbuki her milletin kamet-i kıymeti başka bir elbise ister. Bir cins kumaş bile olsa; tarzı, ayrı ayrı olmak lâzım gelir. Bir kadına, bir jandarma elbisesi giydirilmez. Bir ihtiyar hocaya, tango bir kadın libası giydirilmediği gibi.. “Körü körüne taklid dahi, çok def’a maskaralık olur.” Çünkü:

Evvelâ: Avrupa bir dükkân, bir kışla ise; Asya bir mezraa, bir câmi hükümdedir. Bir dükkâncı dansa gider, bir çiftçi gidemez. Kışla vaziyeti ile mescid vaziyeti bir olmaz.

Hem ekser Enbiyanın Asya’da zuhûru, ağıleb-i hükemanın Avrupa’da gelmesi, kader-i ezelinin bir remzi, bir işaretidir ki; Asya akvâmını intibaha getirecek, terakkî ettirecek, idare ettirecek; din ve kalbdır. Felsefe ve hikmet ise, din ve kalbe yardım etmeli, yerine geçmemeli.

Sâniyen: Din-i İslâm’ı Hristiyan dinine kıyas edip, Avrupa gibi dine lâkayd olmak, pek büyük bir hatadır.

Evvelâ: Avrupa, dînine sâhibdir. Başta Wilson, Loyd George, Venizelos gibi Avrupa büyükleri, papaz gibi dinlerine mutaassıb olmaları şâhiddir ki; Avrupa dînine sâhibdir, belki bir cihette mutaassıbdır.

Sâlisen: İslâmiyeti Hristiyan dinine kıyas etmek, kıyas-ı maalfârıktır, o kıyas yanlıştır. Çünkü: Avrupa dînine mutaassıp olduğu zaman medenî değişti; taassubu terketti, medenileşti.

Hem din, onların içinde üç yüz sene muharebe-i dâhiliyeyi intac etmiş. Müstebid zâlimlerin elinde avâmı, fukarâyı ve ehl-i fikri ezmeye vâsıta oldu-

ğundan; onların umumunda muvakkaten dine karşı bir küsmek hâsıl olmuştu. İslâmiyette ise, tarihler şâhiddir ki, bir def'adan başka dâhilî muharebeye sebebiyet vermemiş. Hem ne vakit ehl-i İslâm, dine ciddî sâhib olmuşlarsa, o zamana nisbeten yüksek terakkî etmişler. Buna şâhid, Avrupa'nın en büyük üstadı, Endülü's Devlet-i İslâmiyesidir.

Hem ne vakit, cemâat-ı İslâmiyye dine karşı lâkayd vaziyeti almışlar, perîşan vaziyete düşerek tedennî etmişler.

Hem İslâmiyet, vücub-u zekat ve hurmet-i ribâ gibi binler şefkatper-verâne mesâil ile fukarayı ve avâmı himâye ettiği;

اقلا يعقلون/اقلا يتفكرون/اقلا يتدبرون¹³

gibi kelimiyle akli ve ilmi istişhâd ve ikâz ettiği ve ehl-i ilmi himaye ettiği cihetle; dâima İslâmiyet, fukaraların ve ehl-i ilmin kal'ası ve melce'i olmuştur. Onun için, İslâmiyet'e karşı küsmeye hiçbir sebep yoktur."

Aynı şekilde, İslamiyet menfi milliyetçiliğe, zulme ve anarşizme karşı olduğundan, mazlumların İslamiyet'e küsmeleri için hiçbir sebep yoktur. Bunun tek sebebi varsa o da heva ve hevesten, İslam dairesinin dışına çıkmış olmaktan, dinsizlikten başka bir şey değildir. Devamla Nursî, menfi milliyetçiliğe karşı müssbet milliyetçiliği şöyle izah eder:

"Müsbet milliyet, hayat-ı içtimâîyenin ihtiyac-ı dâhilisinden ileri geliyor; teâvüne, tesanüde sebebdir; menfaatli bir kuvvet te'min eder; uhuvvet-i İslâmiyeyi daha ziyâde teyid edecek bir vasıta olur.

Şu müsbet fıkır-i milliyet İslâmiyet'e hâdim olmalı, kal'a olmalı, zırhı olmalı.. yerine geçmemeli. Çünkü İslâmiyet'in verdiği uhuvvet içinde bin uhuvvet var; âlem-i bekada ve âlem-i berzahta o uhuvvet bâki kalıyor. Onun için, uhuvvet-i milliye ne kadar da kavî olsa, onun bir perdesi hükmüne geçebilir. Yoksa onu onun yerine ikame etmek; aynı kal'anın taşlarını, kal'anın içindeki elmas hazinesinin yerine koyup, o elmasları dışarı atmak nev'inden ahmakane bir cinayettir.

İşte ey ehl-i Kur'ân olan şu vatanın evlâdları! Altı yüz sene değil, belki Abbâsîler zamanından beri bin senedir Kur'ân-ı Hakîm'in bayraktarı olarak, bütün cihana karşı meydan okuyup, Kur'ânı ilân etmişsiniz. Milliyetinizi, Kur'âna ve İslâmiyete kal'a yaptınız. Bütün dünyayı susturdunuz, müdhiş tehâcümâtı def'ettiniz, tâ

((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ))¹⁴

¹³ Akletmezler mi, düşünmezler mi?

Âyetine güzel bir mâsadak oldunuz. Şimdi Avrupa'nın ve firenk-meşreb münâfıkların desiselerine uyup, şu âyetin evvelindeki hitâba mâsadak olma-ktan çekinmelisiniz ve korkmalısınız!..”

Cây-ı Dikkat Bir Hâl: Türk milleti anâsır-ı İslâmiye içinde en kesretli olduğu halde, dünyanın her tarafında olan Türkler ise Müslümandır. Sâir unsurlar gibi, müslim ve gayr-ı müslim olarak iki kısma inkasam etmemiştir. Nerede Türk tâifesi varsa, Müslümandır. Müslümanlıktan çıkan veya Müslüman olmayan Türkler, Türklükten dahi çıkmışlardır (Macarlar gibi). Halbuki küçük unsurlarda dahi, hem müslim ve hem de gayr-ı müslim var.”

Nursî'nin de ifade ettiği gibi, Araplar'dan alınan İslam bayraktarlığı, bin yıldan fazla bir süre Türkler tarafından yürütüldü. Bu iş bir liyakat meselesidir. Araplar'dan devralınan bu liyakatin devam etmesi için, Türklere düşen İslam bayraktarlığına devam etmeleridir. Bu İslam bayraktarlığı sürdürülmez ise, âyetin başındaki “sizden her kim dininden dönerse” hitabına masadak olunur ve İslam bayraktarlığı devam etmez, anlamına gelmektedir. Nursî'ye göre İslam bayraktarlığı, İslam'ın değerlerini yüceltmek ve bununla yücelmektir. Kur'an'ın dusturlarına tabi olmaktır. Türkler mazideki mefahirini İslam bayraktarlığıyla ortaya koymuş, bu bayraktarlık onlara tarih yazdırmıştır. Aynı seviyeye yine İslam bayraktarlığını kaldıkları yerden sürdürmekle ulaşabilirler. Bu anlamda bütün İslam milletlerindeki hamiyetin, dini hamiyete hizmetkar olması gerekir. Milli hamiyetin dini hamiyetin yerine geçmesi, dini hamiyet milli hamiyete hizmetkar olması veya dinin hayattan çekilmesi iki dünyanın temel taşlarını harap eder ve felaketlere neden olur. Bin yıldan beri İslam bayraktarlığı yapan Türk milleti, yetmiş iki milleti bir arada barış içinde yaşatan Devlet-i Âl-i Osmanî'den de anlaşılacağı üzere, tarihte sergilediği bu İslam ve insanlık zafelerini, şüphesiz yine İslam bayraktarlığına kaldığı yerden devam etmekle sürdürebilir. Aynı şekilde diğer tüm İslam milletlerinin de yücelmesi ve İslam aleminde kardeşliğin, barış ve adaletin, huzurun tesis edilmesi yine geçmişte olduğu gibi günümüzde de Kur'an'ın dusturlarına tabi olmakla sağlanabilir.

Said Nursî, ırkçılık ve menfi milliyetçilikte ileri gidenlere, bu vesileyle topluma, millete ve insanlığa hizmet ederek, barış ve adaleti tesis edeceklerini iddia edenlere, kurtuluş için ırkçılıktan medet umanlara şöyle cevap vermektedir:

¹⁴ Maide, 5, 54 (Anlamı: Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, kendisinin onları sevdiği onların da kendisini sevdiği, mü'minlere karşı alçakgönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve güçlü, Allah yolunda cihad eden ve hiçbir kınayanın kınamasından korkmayan bir topluluk getirecektir. Bu Allah'ın bir lütfudur ki, onu dilediğine verir. Allah'ın lütfu ve nimeti geniştir, O her şeyi hakkıyla bilendir.)

“Menfi milliyette ve unsuriyet fikrinde ifrat edenlere deriz ki:

Evvelâ: Şu dünya yüzü, husûsan şu memleketimiz, eski zamandan beri çok muhaceretlere ve tebeddülâta ma'rûz olmakla beraber; Merkez-i Hükümet-i İslâmiye bu vatanda teşkil olduktan sonra, akvâm-ı sâireden pervane gibi çokları içine atılıp, tavattun etmişler. İşte bu halde Levh-i Mahfuz açılrsa ancak hakiki unsurlar birbirinden tefrik edilebilir. Öyle ise, hakiki unsuriyet fikrine, hareketi ve hamiyeti bina etmek, ma'nasız ve hem pek zararlıdır. Onun içindir ki: Menfi milliyetçilerin ve unsuriyetperverlerin reislerinden ve dine karşı pek lâkayd birisi, mecbûr olmuş, demiş: “Dil, din bir ise; millet birdir.” Mâdem öyledir. Hakiki unsuriyete değil; belki dil, din, vatan münâsebatına bakılacak. Eğer üçü bir ise, zâten kuvvetli bir millet; eğer biri noksan olursa, tekrar milliyet dâiresine dâhildir.

Sâniyen: İslâmiyet'in mukaddes milliyeti, bu vatan evlâdının hayat-ı içtimâiyyesine kazandırdığı yüzer fâideden iki fâideyi misâl olarak beyan edeceğiz:

Birincisi: Şu devlet-i İslâmiye yirmi-otuz milyon iken, bütün Avrupa'nın büyük devletlerine karşı hayatını ve mevcûdiyetini muhafaza ettiren, şu devletin ordusundaki Nur-u Kur'ândan gelen şu fikirdir: “Ben ölsem şehidim, öldürsem gaziyim.” Kemâl-i şevk ile ve aşk ile öfûmün yüzüne gülerek istikbâl etmiş. Dâima Avrupa'yı titretmiş. Acaba, dünyada basit fikirli, sâfi kalbli olan neferâtın ruhunda şöyle ulvî fedakârlığa sebebiyet verecek, hangi şey gösterilebilir? Hangi hamiyet onun yerine ikame edilebilir? Ve hayatını ve bütün dünyasını severek ona fedâ ettirebilir?

İkincisi: Avrupa'nın ejderhaları (büyük devletleri) her ne vakit şu devlet-i İslâmiyeye bir tokat vurmuşlarsa; üç yüz elli milyon İslâmî ağlatmış ve inletmiş. Ve o müstemlekât sâhibleri, onları inletmemek ve sızlatmamak için elini çekmiş, elini kaldırırken indirmiş. Şu hiçbir cihette istisgar edilmeyecek ma'nevî ve dâimî bir kuvvetüzzahr yerine hangi kuvvet ikame edilebilir? Gösterilsin! Evet, o azîm ma'nevî kuvvetüzzahrı, menfi milliyet ile ve istiğnakârane hamiyet ile gücendirmemeli!

Yedinci Mes'ele: Menfi milliyette fazla hamiyet-perverlik gösterenlere deriz ki: Eğer şu milleti ciddî severseniz, onlara şefkat ederseniz; öyle bir hamiyet taşıyınız ki, onların ekserisine şefkat sayılsın. Yoksa ekserisine merhametsizcesine bir tarzda, şefkate muhtaç olmayan bir kısım-ı kalilin muvakkat gafletkârâne hayat-ı içtimâiyyelerine hizmet ise, hamiyet değildir. Çünkü: Menfi unsuriyet fikriyle yapılacak hamiyetkârlığın, milletin sekizden ikisine muvakkat fâidesi dokunabilir. Lâyık olmadıkları o hamiyetin şefkatine mazhar olurlar. O sekizden altısı, ya ihtiyardır, ya hastadır, ya musîbetzededir, ya çocuktur, ya çok zaiftir, ya pek ciddî olarak âhireti düşünür müttakidirlere ki;

bunlar hayat-ı dünyeviyeden ziyâde müteveccih oldukları hayat-ı berzahiyeye ve uhreviyyeye karşı bir nur, bir teselli, bir şefkat isterler ve hamiyetkâr mübârek ellere muhtaçtırlar. Bunların ışıklarını söndürmeye ve tesellilerini kırmağa hangi hamiyet müsaade eder? Heyhat! Nerede millete şefkat, nerede millet yolunda fedakârlık?

Türkçülük perdesi altına giren ve hakikaten Türk düşmanı olan hamiyet-füruş mühlidlere derim ki: Din-i İslâmiyet milletiyle ebedî ve hakîki bir uhuvvet ile, Türk denilen bu vatan ehl-i îmaniyle şiddetli ve pek hakîki alâkadarım. Ve bin seneye yakın, Kur'ânın bayrağını cihanın cihat-ı sittesinin etrafında galibane gezdiren bu vatan evlâdlarına, İslâmiyet hesabına müftehirane ve tarafdarane muhabbetdarım. Sen ise ey hamiyet-füruş sahtekâr! Türk'ün mefâhîr-i hakîkiye-i milliyesini unutturacak bir sûrette mecazî ve unsurî ve muvakkat ve garazkârane bir uhuvvetin var. Senden soruyorum: Türk Milleti, yalnız yirmi ile kırk yaşı ortasındaki gâfil ve heveskâr gençlerden ibâret midir? Hem onların menfaati ve onların hakkında hamiyet-i milliyehin iktiza ettiği hizmet, yalnız onların gafletini ziyâdeleştiren ve ahlâksızlıklara alıştıran ve menhiyata teşci eden firenk-meşrebâne terbiyede midir? Ve ihtiyarlıkta onları ağılattırarak olan muvakkat bir güldürmekte midir? Eğer hamiyet-i milliyeh bunlardan ibâret ise ve terakki ve saâdet-i hayatiye bu ise; evet sen böyle Türkçü isen ve böyle milliyetperver isen; ben o Türkçülükten kaçıyorum, sen de benden kaçabilirsin! Eğer zerre miktar hamiyet ve şuurun ve insafın varsa, şimdiki taksimata bak, cevap ver. Şöyle ki:

Türk Milleti denilen şu vatan evlâdı altı kısımdır. Birinci kısmı, ehl-i salâhat ve takvadır. İkinci kısmı, musibetzed ve hastalar tâifesidir. Üçüncü kısmı, ihtiyarlar sınıfıdır. Dördüncü kısmı, çocuklar tâifesidir. Beşinci kısmı, fakirler ve zaîfler tâifesidir. Altıncı kısmı, gençlerdir. Acaba bütün evvelki beş tâife Türk değiller mi? Hamiyet-i milliyeden hisseleri yok mu? Acaba altıncı tâifeye sarhoşcasına bir keyf vermek yolunda, o beş tâifeyi incitmek, keyfini kaçırmak, tesellilerini kırmak; hamiyet-i milliyeh midir, yoksa o millete düşmanlık mıdır? "Elhükümü lil'ekser" sırınca, eksere zarar dokunduran düşmandır; dost değildir!

Senden soruyorum: Birinci kısım olan ehl-i îman ve ehl-i takvanın en büyük menfaati, firenk-meşrebâne bir medeniyette midir? Yoksa hakâik-i îmaniyenin nurlarıyla saâdet-i ebediyeyi düşünüp, müştak ve âşık oldukları tarîki hakta sülûk etmek ve hakîki teselli bulmakta mıdır? Senin gibi dalâlet-pişe hamiyet-füruşların tuttuğu meslek; müttaki ehl-i îmanın ma'nevî nurlarını söndürüyor ve hakîki tesellilerini bozuyor ve ölümü i'dam-ı ebedî ve kabri dâimî bir firak-ı lâyezalî kapısı olduğunu gösteriyor.

İkinci kısım olan musîbetzede ve hastaların ve hayatından me'yus olanların menfaati; firenk-meşrebane, dinsizcesine medeniyet terbiyesinde midir? Halbuki o biçâreler bir nur isterler, bir teselli isterler. Musîbetlerine karşı bir mükâfat isterler. Ve onlara zulmedenlerden intikamlarını almak isterler. Ve yakınlaştıkları kabir kapısındaki dehşeti def'etmek istiyorlar. Sizin gibilerin sahtekâr hamiyetiyle, pek çok şefkate ve okşamaya ve tımar etmeye çok lââyık ve muhtaç o biçâre musîbetzedelerin kalblerine iğne sokuyorsunuz, başlarına tokmak vuruyorsunuz! Merhametsizcesine ümidlerini kırıyorsunuz, ye's-i mutlaka düşürüyorsunuz! Hamiyet-i milliye bu mudur? Böyle mi millete menfaat dokunduruyorsunuz?

Üçüncü tâife olan ihtiyarlar, bir sülüs teşkil ediyor. Bunlar kabre yakınlaşıyorlar, ölüme yaklaşıyorlar, dünyadan uzaklaşıyorlar, âhirete yanaşıyorlar. Böylelerin menfaati ve nûru ve tesellisi, Hülâgu ve Cengiz gibi zâlimlerin gaddarane sergüzeştlerini dinlemesinde midir? Ve âhireti unutturacak, dünyaya bağlandırarak, neticesiz, ma'nen sukut, zâhiren terakki denilen şimdiki nevi hareketinizde midir? Ve uhrevî nur, sinemada mıdır? Ve hakîki teselli, tiyatroda mıdır? Bu biçâre ihtiyarlar hamiyetten hürmet isterlerken, ma'nevî bıçakla o biçâreleri kesmek hükmünde ve "idam-ı ebedîye sevk ediliyorsunuz" fikrini vermek ve rahmet kapısı tasavvur ettikleri kabir kapısını ejderha ağzına çevirmek, "Sen oraya gideceksin" diye ma'nevî kulağına üflemek; hamiyet-i milliye ise, böyle hamiyetten yüz bin def'a "El'iyâzü Billâh!.."

Dördüncü tâife ki, çocuklardır. Bunlar, hamiyet-i milliyeden merhamet isterler, şefkat beklerler. Bunlar da za'f ve acz ve iktidarsızlık noktasında; merhametkâr, kudretli bir Hâlıkı bilmekle ruhları inbisat edebilir, isti'dâdları mes'udane inkişaf edebilir. İleride, dünyadaki müdhiş ehvâl ve ahvâle karşı gelebilecek bir tevekkülü îmanî ve teslim-i İslâmî telkinatiyle o ma'sûmlar hayata müştakane bakabilirler. Acaba alâkaları pek az olduğu terakkiyat-ı medeniye dersleri ve onların kuvve-i ma'nevîyesini kırarak ve ruhlarını söndürecek, narsuz sırf maddî felsefî düstûrların taliminde midir? Eğer insan bir cesed-i hayvanîden ibâret olsaydı ve kafasında akıl olmasaydı; belki bu ma'sûm çocukları muvakkaten eğlendirecek terbiye-i medeniye ta'bir ettiğiniz ve terbiye-i milliye süsü verdiğiniz bu firengî usûl, onlara çocukçasına bir oyuncak olarak, dünyevî bir menfaati verebilirdi.

Mâdemki o ma'sûmlar hayatın dağdağalarına atılacaklar, mâdemki insandırılar; elbette küçük kalblerinde çok uzun arzuları olacak ve küçük kafalarında büyük maksadlar tevelliüd edecek. Mâdem hakikat böyledir; onlara şefkatin muktezası, gâyet derecede fakr ve aczinde, gâyet kuvvetli bir nokta-i istinâd ve tükenmez bir nokta-i istimdâd; kalblerinde îman-ı billah ve îman-ı bil-âhiret sûretiyle yerleştirmek lâzımdır. Onlara şefkat ve merhamet bununla olur. Yoksa, divâne bir vâlidenin, veledini bıçakla kesmesi gibi,

hamiyet-i milliye sarhoşluğuyla, o biçâre ma'sûmları ma'nen boğazlamaktır. Cesedini beslemek için, beynini ve kalbini çıkarıp ona yedirmek nev'inden, vahşiyane bir gadirdir, bir zulümdür.

Beşinci tâife, fakirler ve zaîfler tâifesidir. Acaba, hayatın ağır tekâlifini fakirlik vâsıtasıyla elîm bir tarzda çeken fakirlerin ve hayatın müdhiş dağdâğlarına karşı çok müteessir olan zaîflerin, hamiyet-i milliyeden hisseleri yok mudur? Bu biçârelerin ye'sini ve elemiini artıran ve sefih bir kısım zenginlerin mel'abe-i hevesâtı ve zâlim bir kısım kavîlerin vesile-i şöhrat ve şekâveti olan firenk-meşrebâne ve perde-birûnâne ve fir'avnane medeniyet-perverlik nâmı altında yaptığımız harekâtta mıdır? Bu biçâre fukaraların fakirlik yarasına merhem ise; unsuriyet fikrinden değil, belki İslâmiyetin eczahâne-i kutsiyesinden çıkabilir. Zaîflerin kuvveti ve mukavemeti, karanlık ve tesadüfe bağlı, şuursuz, tabîî felsefeden alınmaz; belki hamiyet-i İslâmiye ve kudsî İslâmiyet milliyetinden alınır!..

Altıncı tâife gençlerdir. Bu gençlerin gençlikleri eğer dâimî olsaydı; menfi milliyetle onlara içirdiğiniz şarabın muvakkat bir menfaati, bir fâidesi olurdu. Fakat o gençliğin lezzetli sarhoşluğu; ihtiyarlıkla elemle ayılması ve o tatlı uykunun ihtiyarlık sabahında esefle uyanmasıyla, o şarabın humarı ve sıkıntısı onu çok ağlattırarak ve o lezzetli rû'yanın zevâlindeki elem, ona çok hazîn teessüf ettirecek. "Eyvah! Hem gençlik gitti, hem ömür gitti, hem müflis olarak kabre gidiyorum; keşki aklımı başıma alsaydım." dedirecek. Acaba bu tâifenin hamiyet-i milliyeden hisseleri, az bir zamanda muvakkat bir keyf görmek için, pek uzun bir zamanda teessüfle ağlattırmak mıdır? Yoksa onların saâdet-i dünyeviyeleri ve lezzet-i hayatiyeleri; o güzel, şirin gençlik ni'metinin şükriñü vermek sûretinde, o ni'meti sefahet yolunda değil, belki istikamet yolunda sarfetmekle; o fânî gençliği, ibâdetle ma'nen ibka etmek ve o gençliğin istikametiyle Dâr-ı Saâdetde ebedî bir gençlik kazanmakta mıdır? Zerri miktar şuurun varsa söyle!..

Elhasıl: Eğer Türk Milleti, yalnız altıncı tâife olan gençlerden ibâret olsa ve gençlikleri dâimî kalsa ve dünyadan başka yerleri bulunmasa, sizin Türkçülük perdesi altındaki firenk-meşrebane harekâtınız, hamiyet-i milliyeden sayılabilir. Benim gibi hayat-ı dünyeviyeye az ehemmiyet veren ve unsuriyet fikrini firengî illeti gibi bir maraz telakki eden ve gençleri nâmeşrû keyf ve hevesattan men'e çalışan ve başka memlekette dünyaya gelen bir adama, "O Kürddür, arkasına düşmeyiniz." diyebilirdiniz ve demeye bir hak kazanabilirdiniz. Fakat mâdemki Türk nâmı altında olan şu vatan evlâdı, sâbikan beyân edildiği gibi altı kısmdır. Beş kısma zarar vermek ve keyflerini kaçırmak, yalnız bir tek kısma muvakkat ve dünyevî ve akibeti meş'ûm bir keyf vermek, belki sarhoş etmek; elbette o Türk Milletine dostluk değil, düşmanlıktır. Evet ben unsurca Türk sayılmıyorum; fakat Türklerin ehl-i takva tâifesine ve

musîbetzedeler kısmına ve ihtiyarlar sınıfına ve çocuklar tâifesine ve zaîfler ve fakirler zümresine bütün kuvvetimle ve kemâl-i iştıyakla müşfikâne ve uhuvvetkârane çalışmışım ve çalışıyorum. Altıncı tâife olan gençleri dahi, hayat-ı dünyeviyesini zehirlettirecek ve hayat-ı uhreviyesini mahvedecek ve bir saat gülmeye bedel, bir sene ağlamayı netice veren harekât-ı nâmeşrûadan vazgeçirmek istiyorum. Yalnız bu altı-yedi sene değil, belki yirmi senedir Kur'ândan ahzedip Türkçe lisanıyla neşrettiğim âsâr meydandadır.

Evet Lillahi'l-hamd, Kur'ân-ı Hakîm'in mâden-i envârından iktibas edilen âsâr ile, ihtiyar tâifesinin en ziyâde istedikleri nur gösteriliyor. Musîbetzedelerin ve hastaların tiryak gibi en nâfi' ilâçları, eczahâne-i kudsiye-i Kur'âniyede gösteriliyor. Ve ihtiyarları en ziyâde düşündüren kabir kapısı, rahmet kapısı olduğu ve i'dam kapısı olmadığı, o envâr-ı Kur'âniye ile gösterildi. Ve çocukların nazik kalblerinde hadsiz mesâib ve muzır eşyaya karşı gâyet kuvvelli bir nokta-i istinâd ve hadsiz âmâl ve arzularına medâr bir nokta-i istimdâd Kur'ân-ı Hakîm'in madeninden çıkarıldı ve gösterildi ve bilfiil istifade ettirildi. Ve fukaralar ve zuafâlar kısmını en ziyâde ezen ve müteessir eden hayatın ağır tekâlif, Kur'ân-ı Hakîm'in hakâik-i imaniyesiyle hafifletirildi.

*İşte bu beş tâife ki, Türk Milletinin*altı kısmından beş kısmıdır; menfaatlerine çalışıyoruz. Altıncı kısım ki, gençlerdir. Onların iyilerine karşı ciddi uhuvvetimiz var. Senin gibi mühlidlere karşı hiçbir cihetle dostluğumuz yok! Çünkü ilhada giren ve Türkân hakîki bütün mefahir-i milliyesini taşıyan İslâmiyet milliyetinden çıkmak isteyen adamları Türk bilmiyoruz, Türk perdesi altına girmiş firenk telakki ediyoruz! Çünkü; yüz bin def'a Türkçüyüz deyip da'va etseler, ehl-i hakîkatı kandıramazlar. Zîra filleri, harekâtları, onların da'valarını tekzib ediyor.*

İşte ey firenk-meşrebler ve propagandanızla hakîki kardeşlerimi benden soğutmaya çalışan mühlidler! Bu millete menfaatiniz nedir? Birinci tâife olan ehl-i takva ve salâhatın nûrunu söndürüyorsunuz.

Merhamete ve tımar etmeye şâyan ikinci tâifesinin yaralarına zehir serpiyorsunuz. Ve hürmete çok lâayık olan üçüncü tâifenin tesellisini kırılıyorsunuz, ye's-i mutlaka atılıyorsunuz. Ve şefkate çok muhtaç olan dördüncü tâifenin bütün bütün kuvve-i ma'nevîyesini kırılıyorsunuz ve hakîki insaniyetini söndürüyorsunuz. Ve muâvenet ve yardıma ve teselliye çok muhtaç olan beşinci tâifenin ümidlerini, istimdâdlarını akîm bırakıp, onların nazarında hayatı, mevttten daha ziyâde dehşetli bir sûrete çeviriliyorsunuz. İkaza ve ayılmağa çok muhtaç olan altıncı tâifesine, gençlik uykusu içinde öyle bir şarab içiriliyorsunuz ki; o şarabın humarı pek elîm, pek dehşetlidir. Acaba bu mudur hamiyet-i milliyeniz ki, o hamiyet-i milliye uğrunda çok mukaddesatı fedâ ediyor-

sunuz. O Türkçülük menfaati, Türklere bu sûretle midir? Yüz bin def'a el'iyazü billah."

Said Nursî'nin bu açıklamaları, bütün İslam ümmetine ve bu ümmet içinde menfi milliyetçilik hastalığına yakalanan zihniyetlere yönelik bir hitaptır. Bu anlamda İslam coğrafyasında etnik farklılıkları problemi ve sorun haline getirerek bunu bir çatışma, farklılıkları yok etme sebebi yapan tüm anlayışlar, bu hitapların muhatabıdır. Menfi milliyetçilik heva ve hevese yapıştır. Gittikçe derinleşir ve bundan kurtulmak oldukça zorlaşır. Menfi milliyetçilik Kur'an eczanesinde tedavi edilmesi gereken bulaşıcı bir hastalıktır.

"İslâmiyet milliyet-i kudsiyesini bırakıp -evvelkisi gibi- bir câni yüzünden yüz ma'sûmun hakkını çiğneyebilen, zâhiren bir milliyetçilik ve hakîkatta ırkçılık damariyle, hem hürriyetperver, dindar Demokratlara, hem bütün bu vatandaki yüzde yetmişi sâir unsurlardan bulunanlara, hem hükümet aleyhine, hem biçâre Türkler aleyhine, hem Demokratın tâkip ettiği siyaset aleyhine çalışarak ve serseri ve enânîyetli nefislere gâyet zevkli bir rüşvet olarak, bir ırkçılık kardeşliği veriyor. O zevkli kardeşliğin içinde o zevkli faideden bin def'a daha ziyade hakîki kardeşleri düşmanlığa çevirmek gibi acib tehlikeyi, o sarhoşluğu ile hissedemiyor. Meselâ: İslâmiyet milliyeti ile dört yüz milyon hakîki kardeşin, her gün

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

duâ-yı umûmîsi ile ma'nevî yardım görmek yerine, ırkçılık dört yüz milyon mübârek kardeşleri, dört yüz serseriye ve lâubalilere yalnız dünyevî ve pek cüz'î bir menfaati için terk ettiriyor. Bu tehlike; hem bu vatana, hem hükümet, hem de dindar Demokratlara ve Türkler'e büyük bir tehlikedir ve öyle yapanlar da hakîki Türk değillerdir. Necib Türkler, böyle hatâdan çekinirler. Bu iki tâife herşeyden istifadeye çalışıp, dindar Demokratları devirmeye çalıştıkları ve çalıştırıldıkları, meydandaki âsar ile tahakkuk ediyor. Bu acip tahribata ve bu iki kuvvetli muarızlara karşı, kırk sahabe ile dünyanın kırk devletine karşı meydan-ı muarazaya çıkan ve galebe eden ve bin dört yüz sene zarfında ve her asırda üç yüz, dört yüz milyon şâkirdi bulunan hakikat-ı Kur'âniyenin sarsılmaz kuvvetine dayanmak ve onun içindeki dünyevî ve uhrevî saadet-i ebediyenin zevklerine o câzibedar hakikatla beraber nokta-i istinad yapmak, o mezkûr muarızlarınıza ve hem dahil ve hariçteki düşmanlarınıza karşı en lâzım ve elzem ve zarurî bir çâre-i yegânedir. Yoksa, o insafsız dahilî ve haricî düşmanlarınız, sizin bir cinâyetinizi binler yapıp ve eskilerin de cinâyetlerini ilâve ederek, başkaların başına yükledikleri gibi, size de yükleyecekler. Hem size, hem vatana, hem millete telâfi edilmeyecek bir tehlike olur. Cenâb-ı Hak, sizleri, İslâmiyet lehindeki hizmetlerinizde muvaffak ve mezkur tehlikelerden muhafaza eylesin diye, ben ve Nurcu

kardeşlerimiz, yapacağınız hizmete ve mezkûr hakikatı kabul etmenize mukabil duâ etmeye karar vereceğiz.¹⁵

Sâlisen: Altmış beş sene evvel bir vali bana bir gazete okudu. Bir dinsiz müstemlekât nâzırı Kur'ânı elinde tutup konferans vermiş. demiş ki: "Bu, İslâmların elinde kaldıkça, biz onlara hakiki hâkim olamayız, tahakkümümüz altında tutamayız. Ya Kur'ânı sukut ettirmeliyiz veyahut Müslümanları ondan soğutmalıyız."

İşte bu iki fikirle, dehşetli ifsad komitesi bu biçâre, fedakâr, ma'sûm, hamiyetkâr millete zarar vermeye çalışmışlar. Ben de altmış beş sene evvel bu cereyana karşı, Kur'ân-ı Hakîm'den istimdad eyledim. Hakikate karşı kısa bir yol ve bir de pek büyük bir Dâr-ül-fünun-u İslâmiyye tasavvuru ile, altmış beş senedir, âhiretimizi kurtarmak ve onun bir fâidesi olarak hayat-ı dünyeviye-mizi de istibdad-ı mutlakdan ve dalâletin helâketinden kurtarmaya ve akvam-ı İslâmiyenin mabeynindeki uhuvvetini inkişaf ettirmeye iki vesileyi bulduk:

Birinci Vesilesi: Risâle-i Nur'dur ki; uhuvvet-i îmanîyenin inkişafına kuvvet-i îman ile hizmet ettiğine kat'i delil, emsalsiz bir mazlûmiyet ve âcizlik hâletinde te'lif edilmesi ve şimdi âlem-i İslâm'ın ekserî yerlerinde ve Avrupa ve Amerika'ya da te'sirini göstermesi ve ihtilâlcilere ve dinsiz felsefeye ve otuz seneden beri dehşetli bir sûrette maddiyyun ve tabiiyyun gibi dinsizlik fikrine karşı galebe çalması ve hiçbir mahkeme ve ehl-i vukuf dahi onları cerhedememesidir. İnşâallah bir zaman da, sizin gibi uhuvvet-i İslâmiyenin anahtarını bulan zâtlar, bu mu'cize-i Kur'ânîyenin cilvesini âlem-i İslâm'a işittireceksiniz.

İkinci Vesilesi: Altmış beş sene evvel Câmî-ül Ezher'e gitmek istiyordum. Âlem-i İslâm'ın medresesidir diye, ben de o mübârek medresede bir ders almaya niyet ettim. Fakat kismet olmadı. Cenâb-ı Hak rahmetiyle bir fikir ruhuma verdi ki: Câmî-ül-Ezher Afrika'da bir medrese-i umûmiye olduğu gibi; Asya, Afrika'dan ne kadar büyük ise, daha büyük bir dâr-ül-fünun, bir İslâm üniversitesi Asya'da lâzımdır. Tâ ki İslâm kavimlerini, meselâ Arabistan, Hindistan, İran, Kafkas, Türkistan, Kürdistan'daki milletleri, menfî ırkçılık ifsad etmesin. Hakiki, müsbet ve kudsî ve umûmî milliyet-i hakikiye olan İslâmiyet milliyeti ile

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ¹⁶

Kur'ânın bir kanun-u esasîsinin tam inkişafına mazhar olsun. Ve felsefe fûnunu ile ulûm-u diniye birbiriyle barışsın ve Avrupa medeniyeti, İslâmiyet

¹⁵ Tarihçe-i Hayat, Sekizinci Kısım, Isparta Hayatı, s.621.

¹⁶ Hucurat, 49/10 (Anlamı: Ancak müminler kardeşler.)

hakâikiyle tam müsalâha etsin. Ve Anadolu'daki ehl-i mekteb ve ehl-i medrese birbirine yardımcı olarak ittifak etsin diye vilayat-ı şarkiyenin merkezinde hem Hindistan, hem Arabistan, hem İran, hem Kafkas, hem Türkistan'ın ortasında Medreset-üz Zehra ma'nasında, Câmi-ül-Ezher üslûbunda bir dâr-ül-fînun; hem mekteb, hem medrese olarak bir üniversite için, tam ellibeş sene dir Risâle-i Nur'un hakâikına çalıştığım gibi, ona da çalışmışım. En evvel bunun kıymetini (Allah rahmet etsin) Sultan Reşad takdir edip yalnız binasını yapmak için yirmi bin altun lira verdiği gibi, sonra ben eski harb-i umûmîdeki esaretimden döndüğüm vakit, Ankara'da mevcud iki yüz meb'ustan yüz altmış üç meb'usun imzası ile yüz elli bin lira, o zaman paranın kıymetli vaktinde, aynı o üniversite için vermeyi kabul ve imza ettiler. Mustafa Kemal de içinde idi. Demek, şimdiki para ile beş milyon liraya yakın bir tahsisat vermekle, tâ o zamanda böyle kıymetdar bir üniversitenin tesisine herşeyden ziyâde ehemmiyet verdiler. Hattâ dinde çok lâkayd ve garblılaştırmak ve an'anattan tecerrüd etmek taraftarı bulunan bir kısım meb'uslar dahi onu imza ettiler. Yalnız onlardan ikisi dediler ki: "Biz şimdi ulûm-u an'ane ve ulûm-u diniyeden ziyâde garblılaştırmaya ve medeniyete muhtacız." Ben de cevaben dedim:

"Siz, farz-ı muhal olarak, hiçbir cihette ihtiyaç olmasa da ekser enbiyanın Asya'da, şarkta zuhuru ve ekser hükemanın ve feylesofların garbda gelmelerinin delâletiyle; Asya'yı hakîki terakki ettirecek, fen ve felsefenin te'siratından ziyâde hiss-i dinî olduğu halde, bu fitrî kanunu nazara almayarak garblılaştırmak nâmiyle an'ane-i İslâmiyeyi bıraksanız ve lâdinî bir esas yapsanız dahi, dört beş büyük milletlerin merkezinde olan vilayat-ı şarkiyede; millet, vatan selâmeti için dine, İslâmiyet'in hakâikına kat'iyen taraftar olmak, size lâzım ve elzemdir. Binler misallerinden bir küçük misal size söyle-yeceğim:

Ben Van'da iken, hamiyetli Kürd bir talebeme dedim ki: "Türkler İslâmiyete çok hizmet etmişler. Sen onlara ne niyetle bakıyorsun?" dedim. Dedi: "Ben Müslüman bir Türk'ü, fâsık bir kardeşime tercih ediyorum. Belki babamdan ziyâde ona alâkadarım. Çünkü: Tam îmana hizmet ediyorlar." Bir zaman geçti (Allah rahmet etsin) o talebem, ben esarete iken, İstanbul'da mektebe girmiş. Esareten geldikten sonra gördüm. Ba'zı ırkçı muallimlerden aldığı aksül' amel ile, o da Kürdçülük damarı ile başka bir mesleğe girmiş. Bana dedi: "Ben şimdi gâyet fâsık, hattâ dinsiz de olsa bir Kürd'ü, sâlih bir Türk'e tercih ediyorum." Sonra ben onu birkaç sohbette kurtardım. Tam kanaati geldi ki: Türkler, bu millet-i İslâmiyenin kahraman bir ordusudur.

Ey sual soran meb'uslar! Şarkta beş milyona yakın Kürd var. Yüz milyona yakın İranlı ve Hintliler var. Yetmiş milyon Arab var. Kırk milyon Kafkas var. Acaba birbirine komşu, kardeş ve birbirine muhtaç olan bu kardeşlere, bu talebenin Van'daki medreseden aldığı ders-i dinî mi daha lâzım? Veyahut o milletleri karıştıracak ve ırkdaşlarından başka düşünmeyen ve uhuvvet-i

İslâmiyeyi tanımayan sırf ulûm-u felsefeyi okumak ve İslâmî ilimleri nazara almamak olan o merhum talebenin ikinci hali mi daha iyidir? Sizden soruyorum!

İşte bu cevabımdan sonra, an'ane aleyhinde ve her cihetle garblılaştırmak fikrini taşıyanlar, kalktılar imza ettiler. İsimlerini söylemeyeceğim, Allah kusurlarını afvetsin, şimdi vefat etmişler.

Râbian: Mâdem Reis-i Cumhur gâyet mühim mesail-i siyasiye içinde şark üniversitesini en ehemmiyetli bir mes'ele yapıp, hattâ hârika bir tarzda altmış milyon lirânın o üniversiteye sarfı için bir kanun çıkarmak derecesinde fevkalâde bir hizmet ile medresenin medâr-ı iftihar ve kendisine büyük bir şeref verdiren bu medrese-i İslâmiyeye, eski hocalık hissiyatıyla başlaması, bütün şark hocalarını minnetdar etmiş. Ve şimdi orta-şarkta sulh-u umûmînin temeltası ve birinci kal'ası olan bu üniversiteyi yine mesail-i azîme-yi siyasiye içinde yeniden nazara alması; elbette bu vatan, bu devlete, bu millete bu azîm fâideli hizmeti netice verecek. Ulûm-u diniye o üniversitede esas olacak. Çünkü hariçteki kuvvet tahribatı ma'nevîdir, imansızlıklardır. O ma'nevî tahribata karşı atom bombası, ancak ma'nevî cihetinde ma'nevîyattan kuvvet alıp o tahribatı durdurabilir. Mâdem ellibış sene bu mes'eleye bütün hayatını sarfetmiş ve bütün dekaiki ile ve neticeleri ile tedkik etmiş bir adamın bu mes'eleda re'yini almak ve fikrini sormak lâzım gelirken; Amerika'da, Avrupa'da bu mes'eleye dâir istişareye kendinizi mecbûr bildiğinizden, elbette benim de bu mes'eleda söz söylemeye hakkım var. Hamiyetkâr olan bütün bir millet nâmına sizden bekliyoruz.”¹⁷

“Sâniyen: Irkçılık fikri, Emevîler zamanında büyük bir tehlike verdiği ve hürriyetin başında “kulüpler” sûretinde büyük zararı görülmesi ve birinci Harb-i Umûmîde yine ırkçılığın isti'mali ile mübârek kardeş Arab'ların mücahid Türklere karşı zararı görüldüğü gibi, şimdi de uhuvvet-i İslâmiyeye karşı isti'mal edilebilir ve istirahat-ı umûmîye düşmanları gizli dinsizler, yine o ırkçılıkla büyük zarar vermeğe çalıştıklarına emâreler görünüyor. Halbuki menfî hareketle başkasının zararıyla beslenmek, ırkçılığın seciye-i fitrîsi olduğu halde; evvelâ başta Türk milleti dünyanın her tarafında müslüman olduğundan onların ırkçılıkları İslâmiyetle mezc olmuş, kâbil-i tefrik değil. Türk, Müslüman demektir. Hattâ Müslüman olmayan kısmı, Türklükten de çıkmışlardır. Türk gibi Arablarda da Araplık ve Arab milliyeti İslâmiyetle mezc olmuş ve olmak lâzımdır. Hakîki milliyetleri İslâmiyettir. O kâfidir. Irkçılık, bütün bütün bir tehlike-i azîmdir. Sizin bu def'aki Irak ve Pakistan'la pek kıymetdar ittifakınız, inşaallah bu tehlikeli ırkçılığın zararını def'edecek ve dört beş milyon ırkçıların yerine, dört yüz milyon kardeş Müslümanları ve sekiz yüz

¹⁷ Emirdağ Lahikaları I-II, Mektup:440, s.490.

*milyon sulh ve müsaleme-i umûmiyeye şiddetle muhtaç Hristiyan ve sâir dinler sâhiblerinin dostluklarını bu vatan milletine kazandırmaya tam bir vesile olacağına, ruhuma kanaat geldiğinden size beyân ediyorum*¹⁸

*"Yetmiş cinsten ve milletten bu memleketimizde bulunan müslüman kardeşlarımızda böyle unsuriyet ve cinsiyyet farkları nazara alınmadığı halde.. hem Said Kürdlüğünü değil, belki memleketini ve akrabasını bırakıp rûhumu ve hayatını bu millet-i İslâmiyeye ve dindar Türklere fedâ ettiği halde.. ve yirmisekiz sene işkencelerle azab gördüğüne mukâbil, o Türklere olan samîmî kardeşliğinde zerre kadar sarsılmayan bir adam hakkında ve dünyada hiç-bir mahkemenin medar-ı mes'ûliyet yapmadığı; ırkçılık hem hakiki olmadığı ve İslâmiyet kardeşliğine zarar olduğu için bütün kuvvetiyle ırkçılıkla elli seneden beri mücadele ederek bütün hayatı ve eserleriyle "İslâmiyet milliyeti her şeye mukâbil" demiş ve o kudsi milliyeti tutmuş. Hem "ırkçılığı bırakınız; dört yüz milyon karadaşı kazandıran İslâmiyet milliyetine giriniz" demiş. Daimâ bu dersi vermiş. Şimdi böyle adama Afyon'un sâbık mahkemesi cezâ verirken, "Onda Kürdlük damarı var" diye şiddet-i cezâyı sebep göstermiş. Böyle bir muhâkeme elbette mahkûmdur. Bizler böyle kanun nâmına kanunsuzluk edenlerden zarar ve ziyanlarımızın tazminatını Mahkeme-i Kübrâda ediyoruz ve edeceğiz."*¹⁹

2. Said Nursi'nin Kürt Meselesine Yaklaşımı ve Çözüm Önerileri

Kürtlerin ve topyekûn milletin aydınlanması ve üzerindeki cehalet tozlarını silmesi için büyük gayret gösteren Bediüzzaman, bu amaçla birçok gazetede makaleler yazmıştır. Bu makaleler içinde Kürtçe olarak yazılmış bir makale de mevcuttur. Kürt Teavün ve Terakki Gazetesi'nde 1908 yılında yayınlanan bu makale ile Bediüzzaman çok önemli bazı noktalara işaret etmiştir. Kürt Teavün ve Terakki Gazetesi, 5 Aralık 1908'de yayın hayatına başlamıştır. Haftalık olarak yayınlanan bu gazetenin Sorumlu Müdürü ünlü Kürt Şairi Süleymaniyeli Tevfik Bey, başyazarı ise Diyarbakırlı Ahmet Cemil Bey idi. **"Şireta Bediüzzaman Mela Seidê Kurdi"** diye başlayan makale şöyledir²⁰:

"Ey Gelî Kurdan! Îtîfaqê de quwet, îttihadê de heyat, di biratîyê de seadet, hukûmetê de selamet heye. Kapika îttihadê û şirîta muhebbetê qewî bigrin, da we ji belayê xelas ke. Qenc guhê xwe bidinê, ezê tişteki ji we re bibêjim:

Hun bizanin ku sê cewherê me hene; hifza xwe ji me dixwazin. Yek İslâmiyet e; ku hezar hezar xûna şehîdan buhayê wê dane. Ê duduyan insanîyete; ku

¹⁸ Emirdağ Lahikaları I-II, Mektup:440, s.588.

¹⁹ Müdafaalar, s.174.

²⁰ Âsar-ı Bediyye, Makaleler, s.467.

lazime em xwe nezera xelqê de bi xizmeta 'eqî, ciwanmêranî û insaniyeti xwe nîşanî dunê bidin.

Ê sisîyan millîyeta me ye, ku meziyetê da me; ê berê ku bi qenciya xwe sax in, em bi karê xwe, bi hîfza millîyeta xwe, ruhê wan qebra wan de şad bikin. Piştî wê, sê dijminê me hene, me xerab dîkin:

Yek feqîrî ye; Çil hezar hemmalê Îstenbolê delîlê wê ye. Ê duduyan cehalet û bêxwendîni ye; ku hezar ji me da yek "gazete" nikarin bixwînin delîla wê ye. Ê sisîyan dijminî û îhtilaf e; ku ev 'edawet, quweta me wunda dike, me jî musteheqî terbiyê dike û hukûmet jî ji bêînsafîya xwe zulm li me dîkir. Ku we ev seh kir, bizanin çara me ev e; ku em sê şûrê elmas bi dest xwe bigrin, ta ku em hersê cewherê xwe ji dest xwe nekin û hersê dijminê xwe ser xwe rakin.

Û şûrê 'ewil: Me 'rîfet û xwendine. Ê duduyan: Îttifaq û muhebbeta millî ye. Ê sisîyan: Însanê bi nefsa xwe şuxla xwe bike û mîna sefîlan ji qudreta xelkê hêvî neke û piştî xwe nedetê. Û wesîyeta paşî: Xwendin, xwendin, xwendin... Desthevgirtin, desthevgirtin, desthevgirtin... Mela Seid

Bediüzzaman Hazretleri'nin bilinen tek Kürtçe makalesinin Türkçe tercümesi ise şu şekildedir:

"Ey Kürt halkı! İttifakta kuvvet, ittihatla hayat, kardeşlikte saadet, hükümette selamet vardır. İttihat bağı ve muhabbet şeridini sağlam tutun. Ta ki sizi beladan kurtarsın. İyi kulak verin, size bir şey söyleyeceğim:

Biliniz ki, üç cevherimiz vardır; bizden muhafazalarını isterler. Birincisi İslamiyet'tir ki, binler ve binlerce şehidin kanları ona paha ve bedel olmuştur. İkincisi insaniyettir ki, halkın nazarında akıllıca hizmetlerle yığıtlığımızı ve insanlığımızı dünyaya gösterelim.

Üçüncüsü milliyetimizdir ki, bize üstün meziyetler vermiştir. Bizden öncekiler iyilikleri ile yaşıyorlar. Biz kendi gayretimizle milliyetimizi muhafaza ederek onların ruhunu kabirlerinde şad etmeliyiz. Bunun ardından, bizim üç düşmanımız var; bizi harap ediyorlar.

Biri fakirliktir. İstanbul'daki kırk bin hamal bunun delilidir. İkincisi, cehalet ve okumamışlıktır ki, içimizden binde bir kişinin bile gazete okuyamayışı, bunun bir delilidir. Üçüncüsü, düşmanlık ve ihtilafıdır ki, bu dâhili düşmanlık, kuvvetimizi kaybettiriyor, bizi terbiyeye müstahak kılıyor ve hükümet de, insafsızlığından bize zulmediyor. Siz eğer bunları işitiyseniz, biliniz bizim yegâne çaremiz şudur ki:

Biz, üç elmas kılınca elimize alalım. Ta ki bu üç cevherimizi elimizden çıkarmış olmayalım; bu üç düşmanı üstümüzden atalım. Birincisi adalet, maarif ve okuma kılıcıdır. İkincisi, ittifak ve milli muhabbettir. Üçüncüsü,

herkes kendi işini bizzat kendi(si) yapsın, sefiller gibi başkasının kudretinden ümit beklemesin ve sırtını hiçbir vasiye dayamasın. Son olarak da: Okumak, okumak, okumak!.. El el ele vermek, el ele vermek, el ele vermek!.. ²¹

Said Nursî'nin Kürt sorununun kaynağı olarak gördüğü "cehalet, fakirlik ve ihtilaf" hususlarını değerlendirmemiz yerinde olacaktır. Öncelikle belirtmek gerekir ki cehalet, çok boyutlu bir mefhumdur. Okuma yazma bilmemek bir cehalet olduğu gibi, sadece okuma yazma öğrenmekle cehaletin kalkacağını ileri sürmek zor görünmektedir. Nursî'ye göre Allah'ı, ahreti ve İslam dinini bilmemek ve buna göre yaşamamak cehaletin en karanlık olanıdır. Bu anlamda dini bilmemek kadar dinsizliği de cehalet kapsamında saymak gerekir. Nitekim bir ifadesinde: "*Mahiyet ve istidat itibarıyla herşey ilme bağlıdır. Ve bütün ulûm-u hakikiyenin esası ve madeni ve nuru ve ruhu marifetullahtır ve onun üssü'l-esası da iman-ı billâhtır*"²² demekle, bu hususu ifade etmiş, çeşitli vesilelerle Allah'ı bilmeyen ve tanımayan bir ilmi yaklaşımın, ilim olarak görünse bile aslında bir tür cehalet olduğunu ifade etmiş ve bütün ilimlerin Allah'ın varlık ve birliğinin, isism ve sıfatlarının bir tecellisi olduğunu ve Allah'ı isim ve sıfatlarıyla tarif ettiğini ıspatlamıştır.²³ Nitekim İmam Azam Ebu Hanife, fıkıh ilmini tarif ederken onu: "*Kişinin (dünya ve ahreti açısından) lehine ve aleyhine olanı bilmesi*" şeklinde tarif etmiştir. Dolayısıyla cehalet, kişinin lehine ve aleyhine olanı bilmemesidir. Bu anlamda cehalet, sadece Kürt sorunun değil, bütün insanlığın bir sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine fen bilimlerinden ve sosyal bilimlerden mahrumiyet de bir tür cehalettir. Bu anlamda Nursî cehaleti çok boyutlu bir mefhum olarak ele almış, bunun giderilmesi için çok yönlü bir eğitim modeli ileri sürmüştür. Bu eğitim modeli, din ilimleriyle fen ilimleri ve sosyal bilimlerin bir arada okutulduğu çok dilli bir eğitim modelidir. Bu ilimler kabil-i tefrik olamazlar. Bunu Said Nursî şöyle izah eder: "*Vicdanın ziyası, ulûm-u diniyedir. Aklın nuru, fînun-u medeniyedir. İkisnin imtizacıyla hakikat tecellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder.*"²⁴ Bu anlamda, fen ve sosyal ilimlerin olmadığı din ilimleri taassuba, din ilimlerinin ihmal edilmesi ise fen ilimlerinin şüphe, tereddüt ve inkarcılığa kapı açmasına neden olur. Bu anlamda talebeye her ikisinin bir arada verilmesi gerekmektedir. Bu anlamda dini tedrisattan tecrit edilmiş eğitimin veya fenni ve sosyal bilimlerden tecrit edilmiş bir eğitim cehalet hastalığını tam anlamıyla ortadan kaldıramaz. Bu nedenle alınan mesafeye ve geline noktaya rağmen Küt sorununun cehalet ayağı veya kaynağı henüz tam anlamıyla kurutulmuş değildir. Çünkü verilen dini eğitim yeterli bir düzeyde değildir. Bu konuda eğitimde isteğe bağlı olarak dini eğitimin güçlendirilmesi olumlu bir gelişmedir. Çünkü toplumda huzur, birlik ve düzenin tesis

²¹ Âsar-ı Bediyye, Makaleler Kısmı, s. 467-468.

²² Sözler, s.286.

²³ Bkz. Âsay-ı Musa, Altıncı Mesele, s.23.

²⁴ Âsar-ı Bediyye, Münâzarat, s.361.

edilmesi, sevgi ve merhametin güçlendirilmesi adaletin tesisiyle mümkün olur. Dini duygunun ve inancın güçlendirilmesi, sevgi ve merhamet unsurunu güçlendirirken kin, nefret, haset, tarafgirlik ve menfi milliyetçilik unsurunu zayıflatır. Bu durum beraberinde kardeşliği güçlendirir. Zira Kur'an'ın açık ifadeleriyle²⁵ sevginin ve merhametin kaynağı inanç ve din duygusudur, neticesi ise kardeşlik, barış ve huzurdur. Sahip olunan ortak iman güçlendikçe insanlar arasında kardeşlik ve adalet mefhumu da güçlenir. Düşmanlık ve menfi milliyetçilik zehirinin pan zehiri sevgi ve merhamettir. Nitekim İslam'dan önce kızını diri diri toprağa gömerken, kazdığı çukurdan elbisesine sıçrayan çamur karşısında: Babacığım elbisen kirlendi" diyerek temizleyen kızına merhamet etmeyecek kadar kalbi taşlaşmış olan Hz. Ömeri, İslam'a girişinden sonra bir karıncanın bile hayat hakkına riayet edecek kadar sevgi ve adalet timsali haline getirmekle kalbini diriltiren; Arap cahiliye ve vahşet toplumundan bütün Milletlere rehber diplomat ve medeniyet üstadları yetiştiren İslam faktörüdür. Ölmüş olan kalpleri dirilterek onlara sevgi ve merhamet çiçekleri açtıran ve açtıracak olan yine Allah'a ve Ahirete iman çerçevesinde inanç faktörüdür. Zira İslam haksız yere bir canın öldürülmesini, bütün insanlığın öldürülmesine eş değer tutarak, faillerini dünyada kısasa, ahrette ise ebedi cehenneme mahkum etmiştir.²⁶ Bu anlamda toplumda dinin zayıflaması, zayıflatılması sevginin, dolayısıyla kardeşliğin zayıflaması ve toplumun gayr-ı meşru bir yola suluk etmesine neden olur. Aynı şekilde toplumun dengisini ve düzenin sağlayan adaletin de tam anlamıyla tâhakkük etmesi, sosyal bünneyi yıkılmaktan kurtarır. Bunun yolu da sevgi ve merhamet unsuru olan din duygusunun ve inanç unsurunun güçlendirilmesidir. Sevginin, merhametin, adalet ve kardeşliğin tam anlamıyla tesis edildiği bir atmosfer anarşi üretmez. Said Nursî'nin eğitim yaklaşımı çok dilli bir eğitim yaklaşımıdır. Kurmayı planlayarak temellerini attığı Medresetü'z-Zehra'da Arapçanın vacip, Kürtçe'nin caiz, Türkçe'nin lazım kılınmasını planlamıştır.²⁷ Bu durum eğitimin yapıldığı yerde bölgenin mahalli dilinin kullanılır hale getirilmesini, böylece kültürün varlığına ve devamına imkan tanınması anlamına gelir. Çünkü kültürel varlığın cesedi dildir. Çok dilli olması, diller arası ortaklıktan yararlanarak İslam ümmetinin birlik şuurunu güçlendirmektir. Kürtçe'nin eğitim sürecinde devlet bünyesinde yaşatılması, bundan kaynaklanan sorun merkezli bahaneleri zayıflatacaktır. Zira din ilimleriyle fen ve sosyal ilimlerin mezci, farklı dillerin bir arada kullanılması suretiyle farklılıkların barış ortamında varlıklarını sürdürmesine yardımcı olacak, böylece dini ve kültürel açılardan bir birliktelik ve yakınlaşma sağlanacaktır. Bunun tersi, bir milletin eğitim sürecinde dilini kaybetmesi, kültürel bir öz benliğin ve varlığın ait olmadığı bir dille ifade edilmesi, öz benliğin ve kültürel varlığın eğitim yoluyla sona erdirilmesi anlamına gelir. Oysa eğitimin manevi ve insani değerler kazandırırken aynı zamanda öz benliği ve kültürü de geliştirmesi gerekir. Başka türlü

²⁵ Enfal, 8/63.

²⁶ Nisa, 4/92-93.

²⁷ Âsar-ı Bediyye, Münazarat, s. 360.

eğitimden istenilen netice istenilen düzeyde alınamaz. Bu durumu Said Nursi şöyle ifade eder:

“Hem de “lisan-ı maderzad” (anadil) denilen, eşia-i hissiyat-ı milliyenin mâkesi (milli hissiyat ışığının yansıdığı) ve semerat-ı edebî şeceresi (edebiyat meyvelerinin ağacı) ve ab-ı hayat-ı maârifin cedavili (eğitime hayat veren suyun arkı) ve kıymet ve tekemmülünü mizan-ı itidali ve doğrudan doğruya herkesin vicdanına karşı menfez açmakla hayt-ı şuaı gibi tesirâtı ilka edici lisanımız, iecere-i tuba (cennetin tuba ağacı) gibi bir şecerenin tecellisine müstaid (elverişli) iken, böyle kurumuş ve perişan kalmış ve medeniyet lisanı olan edebiyattan nakıs kalmış olduğundan, lisan-ı teessüfle sizden hamiyet-i milliyeye arz-ı şikayet ediyor.

İnsanda kaderin sikkesi lisanıdır. İnsaniyetin sureti (psiko-sosyo-kültürel varlığı) ise sahife-i lisanı (dil sayfasında) nakş-ı beyan tersim ediyor (dil aynasına yansıyor). Lisan-ı maderzâd ise tabii olduğundan, elfaz (lafızlar) davet etmeksizin zihne geliyor. Alış veriş yalnız mana ile kaldığından zihin çatallaşmaz ve o lisana giren maârif(eğitim) nakşun ale'l-hacer (taş üzerine yazılmış) gibi baki kalır. Ve o ziyî lisan-ı millî (anadilin kıyafeti) ile görünen her ne olur ise menus (cana ve kabule yakın) olur. İşte hamiyet-i millînin bir misalini size takdim ediyorum ki, o da Motkili Molla Halil Hayalî Efendi'dir ki, hamiyet-i millînin her şubesinde olduğu gibi, bu şube-i lisan meydanında da “kasb-ı sebki” (önceliği) ihraz eylemiş. Ve lisanımızın esası olan elif-ba (alfabe) ve sarf ve nahvini vucuda getirmiş. Ve hatta diyebilirim ki: Asr-ı hamiyet ve gayret ve fedakarlık ve zuafa imtizac ederek vucud-u manevisini teşkil etmiştir. Hakikaten Kürdistan madeninden böyle bir cevher-i hamiyete rast gelindiğinden, bizim istikbalimizi onu gibi ümidinden bir çok cevahir ışıklandıracaktır.

İşte bu zat, şayan-ı iktida ve numune-i hamiyet göstermiş ve muhtec-ı tekemmül lisan-ı millimize dair bir temel atmış. Onun eserine gitmeyi ve temeli üzerine bina etmeyi ehl-i hamiyete tavsiye ediyorum”²⁸

“Millet-i Osmaniye meyanında mühim bir unsur teşkil eden Kürdistan ahalisinin ahvali hükümetçe malum ise de, hizmet-i mukaddese-i ilmiyeye dair bazı metalibat arz etmeye müsaade dilerim.

Şu cihan-ı medeniyette ve şu asr-ı terakki ve müsabakatta, sair ihvan gibi yekâheng-i terakki olmak için himmet-i hükûmetle Kürdistan'ın kasaba ve kurasında mekâtib tesis ve inşa buyurulmuş olduğu ayn-ı şükranla meşhud ise de, bundan yalnız lisan-ı Türkîye aşına etfal istifade ediyor. Lisana aşına olmayan evlâd-ı ekrad yalnız medaris-i ilmiyeyi maden-i kemalât bilmeleri ve

²⁸ İçtimai Dersler, İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi, s.191.

mekâtib muallimlerinin lisan-ı mahallîye adem-i vukuflar cihetiyle maariften mahrum kalmaktadır. Bu ise vahşeti, keşmekeşi; dolayısıyla garbın şematetini davet ediyor. Hem de ahalinin vahşet ve taklid hâl-i ibtidasında kalmaları cihetleriyle evham ve şükûkun tesiratına hedef oluyor.

Eskiden beri her bir vechile ekrad'ın madûnunda bulunanlar, bugün onların hâl-i tevakkufta kalmalarından istifade ediliyor. Bu ise ehl-i hamiyeti düşündürüyor. Ve bu üç nokta, Kürdler için müstakbelde bir darbe-i müdhişe hazırlıyor gibi ehl-i basireti dağdar etmiştir.

*Bunun çaresi: "Numune-i imtisal ve sebeb-i tevfiğ ve terğib olmak için, Kürdistan'ın nikat-ı muhtelifesinden, biri Artuş aşairi merkezi olan Beytüş-şebab cihetinde; diğeri Motkan, Belkan, Sason vasatında; biri de Sipkan ve Haydaran vasatında olan nefis-i Van'da, medrese nâm melufuyla ulûm-u dinîye ve fûnun-u lâzime ile beraber, hiç olmazsa ellîşer talebe bulunmak ve oraca medar-ı maişetleri hükûmet-i seniyyece tesvid edilmek üzere üç dârü't-tâlim tesis edilmelidir. Bazı medarisin dahi ihyası maddî ve manevî Kürdistan'ın hayat-ı istikbaliyesini temin eden esbab-ı mühimmesindendir. Bununla maarifin temeli teessüs eder. Ve bu mebd-i teessüsten ittihad takarrur edecek, ihtilâf-ı dahiliden dolayı mahv olan kuvve-i cesimeyi hükûmetin eline vermekle harice sarfettirmek için hakkıyla müstahak-ı adalet ve kabil-i medeniyet oldukları gibi, cevher-i fitriyelerini göstereceklerdir."*²⁹

Bu açıklamalarında da anlaşıldığı üzere Nursî, ana dil konusunda geri kalmışlığın doğurabileceği sorunlara karşı önlem almaya çalışmıştır. Ana dilde yapılan eğitimin taş üzerine yazı kazmak kadar kalıcı ve tesirli olduğunu, eğitimi daha faydalı hale getireceğini söylemiştir. Milli hamiyet ve fedakarlığı kaleme bağlamıştır. Nitekim Allah-ı Zülcelal insanlığa öğretici, açıklayıcı ve uyarıcı olarak gönderdiği peygamberleri, kavimlerine açıklayıcı olmaları için onları kavimlerinin ana diliyle gönderdiğini ifade etmiştir.³⁰ Bu anlamda eğitim sürecinde Kürtçe'nin yaşayan ve gelişen bir dil haline getirilmesi için atılan adımlar yerinde ve doğru adımların, farklılıkları bir arada yaşatma adına barışı, huzuru, birlik ve dirliği güçlendireceği konusundaki umutlar güçlüdür. Said Nursî'nin eğitim anlayışı dini, fenni ve sosyal ilimlerin bir arada okutulduğu çok dilli bir eğitim yaklaşımıdır. Nursî, şarktaki eğitimin bire bir olan eğitim sisteminin halka ve daire şekline geçmesini, şimdiki tabiriyle sınıf sistemine dönüşmesini istemiştir. Çünkü bire bir eğitim uzun zamanda az sayıda insanı çok iyi yetiştirme üzerine planlanmıştır. Böylece geniş halk kitlesi bu eğitimden mahrum kalmıştır. Oysa eğitimin halka tamim edilmesi veya en azında o dönem için halkın eğitim ihtiyacına cevap verecek çok sayıda öğretici yetitirmek için sınıf sistemine

²⁹ İçtimai Dersler, Makaleler, s.588-589.

³⁰ İbrahim, 13/4.

geçilmesini ileri sürmüştür.³¹ Aynı zamanda, eğitimde Türkler ve Kürtler tarafından benimsenmiş olan Kürt Müderrislerin veya istinas için mahalli dile aşina olan müderrislerin seçilmesini ileri sürmüştür. Bu durum Eğitim sürecinde Kürtçe'nin aktif olarak kullanılması anlamına gelir.

Kürt sorununun ikinci kaynağı ihtilafıdır. İhtilaf müsbet ve menfi olmak üzere iki kısma ayrılır. Müsbet ihtilaf, varlığın özünde, tabiatında var olan doğrudan Allah (cc) tarafından takdir edilen ihtilafıdır. Dillerin, renklerin, düşüncelerin ve uğraşların farklılığı, tabiatındaki farklılıklar bu türdendir. Bu anlamda bir ihtilaf rahmettir. Menfi ihtilaf ise, farklılıkların sorun olduğu ihtilaf türüdür. Farklılıkların çatışmaya dönüştüğü ve biri diğerini ortadan kaldırmaya çalıştığı ihtilaf biçimidir. Böyle bir ihtilaf zarardır. Said Nursi'nin ele aldığı mezmum ihtilaf, menfi ihtilafıdır. İslam alemi, farklı mezhep ve etnik yapılardan oluşur. Bu farklılıkların bir arada barış içinde yaşaması İslam alemini güçlendirir. Fitne, fesat, ırkçılık, ötekileştirmek, ve aheri yutmakla varlığını eritmek suretiyle beslenen menfi milliyetçilik ve tefrika gibi zehirlerin İslam alemine atılması, ırkçı bir zihniyet sapmaları, İslam toplumlarındaki farklılıkları çatışmaya dönüştürür. Bunun neticesinde İslam toplumlarının bünyesi zayıflar, ayakta durmakta güçlük çekerler. Bunun sonucunda İslam toplumları en küçük sınırlara kadar bölünür, parçalanır, çürütülür ve sömürülerek yönetilir; İslam toplumlarındaki farklılıkların çatışmasından istifade edilir. Mezhepsel ve etnik, ırkçı ve menfi milliyetçi her türlü saplantı ve ideoloji kimden olursa olsun desteklenir ve körüklenir. Bundan kurtuluşun yolu, ırkçı ideoloji ve saplantıların zayıflamasıdır. Şüphesiz bu da toplumda birlik ve beraberliğin, kardeşliğin güçlendirilmesi ve toplumun aydınlatılmasıyla olur. Birleştirici ve bütünleştirici, kaynaştırıcı ortak değer din ve inançtır. Farklılıkların doğru bir dini anlayış ve duygu ile inanç etrafında kenetlenmesi gerekir. Farklılıkları çatışmaya dönüştüren teori ve pratikleri tespit ederek toplumun bunlardan tecrit edilmesi gerekir. Farklılıkları barış içinde bir arada yaşatmanın teori ve pratiği tespit edilmeli ve hayata geçirilmelidir.

Cehalet ve ihtilafın en yoğun ve ileri seviyesi ırkçılık ve menfi milliyetçilik ruhunu taşıyan yaklaşımlar, ideolojiler, bu çerçevedeki teorik ve pratik tecrübelerdir.

Sorunun bir diğer kaynağı fakirliktir. Ekonomik sıkıntılar ve işsizlik, cehalet ve ihtilafların neden olduğu Kürt sorununun finansmanıdır.

1920'de Paris'te Şerif Paşa ile Ermeni Heyeti reisi Bağos Nubar Paşa arasında Kürdistan ve Ermenistan arasında bir ittifak anlaşmasının imzalandığı, bu konuda Kürtler'den görüş alındığı kaydedilmiştir. Buna cevaben Said Nursi, dört buçuk asırdan beri Osmanlı İslam birliğinin fedakar, cesur ve kahraman taraftarları olarak yaşamış Kürtler'in, henüz beş yüz bine yakın şehitlerinin kanı kurumadan, şişlere geçirilen yetimlerinin gözleri oyulan ihtiyarlarının hatıralarını teessür ile yad ederlerken, İslamiyetin zararına olarak tarihi ve hayati düşmanlarıyla ittifak anlaşması

³¹ Asar-ı Bediyye, Munazarat, s.361.

yapmak suretiyle dinlerine olan bağlılıklarına aykırı olarak ayrılıkçı bir talebi tasdik etmediklerini ifade etmiş ve bunu gazete lisanıyla ilan etmiştir. Buna en büyük cevap Kürt aşiret reislerinden çekilen ret telgraflarıdır. Kürtler İslam camiasından ayrılmaya asla tahammül edemezler. Bunun aksini iddia edenler, Kürtler adına söz söylemeye selahiyettar olmayan beş-on kişiden ibarettir. Kürtler İslamiyet nam ve şerefi için beş yüz bin kişi feda etmişlerdir. Kanlarıyla Hilafet makamına olan bağlılıklarını ispatlamışlardır. Ermenilerin maksadı Kürtleri aldatmaktan başka bir şey değildir. Kürtleri kullanarak ileride onları kendilerine tabi ve alet konumuna getirmeyi planlamaktadırlar. Kürtçülük davası, pek manasız bir davadır. Çünkü onlar her şeyden önce Müslümandırlar. Hem de dini bağlılık ve sadakatleri taassub derecesinde bulunan hakiki Müslümanlardırlar. Dolayısıyla Ermenilerle aynı ırktan olup olmadıkları onları bir dakika bile meşgul etmez. İslam, İslam kardeşliğine aykırı ve zıt olan kavmiyet, ırkçılık davasını men eder. Bu tarihi bir gerçektir. Kürtlerin asıl ve nesepleri ne olursa olsun, milli vicdanları İslam'dan ayrılmaya asla müsait değildir. Bununla birlikte Kürtlerin necip Arap kavmiyle alakadar oldukları tarihçe sabittir. İslamiyet herhangi bir ırkın diğer bir unsur-ı İslam aleyhine olarak menfi bir surette intibah hasıl etmesini kabul etmez. Binaenaleyh, Kürtleri İslamiyetten ayırmak isteyenler, esasat-ı İslamiye'ye muhalif hareket ediyorlar. ...³²

SONUÇ

Kürt sorununun çözülebilmesi için cehalet, ihtilaf ve fakirlik illetlerine karşı, eğitim, ittifak ve sa'nat (her türlü ekonomik tedbir)in yanı sıra, bölgede din ilimlerinin fen ve sosyal bilimlerle mezcedilmesi, dinin toplumda alabildiğine güçlendirilmesi, güvenlik ve özgürlük sınırları dahilinde, İslam kardeşliği, birlik ve beraberlik temelinde Kürtlerin dil, kültür ve edebiyat alanlarında varlıklarını yaşatabilmeleri için gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, dışlayıcı değil kucaklayıcı, insani bir yaklaşımın esas alınması, dini zayıflatan, yok sayan ve farklı kültürleri dışlayarak ötekileştiren her türlü yaklaşım ve anlayıştan vazgeçilmesi gerekir. Zira bu toplumun birleştirici ve bütünleştirici mayası, kardeşliğin birlik ve beraberliğin kaynağı İslam dinidir. Menfi milliyetçiliğin ise her türlü, ötekileştirici ve ayrıştırıcıdır, sorunun temel kaynaklarından biridir. Dolayısıyla din duygusunu güçlendirmek, menfi milliyetçilik duygusunu ise zayıflatmak ve bu doğrultuda bir anlayış ve yaklaşımla hareket etmek, farklılıkların bir arada ve barış içinde var olmalarına zemin hazırlamak gerekir. Bu anlamda sorunun kaynağına inilir ve gerekli bütün tedbirler alınırsa bu sorunun çözüleceğinden zerre kadar şüphemiz bulunmamakta ve bu konuda çok güçlü bir umut taşımaktayız. Sonuç olarak Said Nursî'nin özetlediği şekilde bitirmek istiyoruz: Marîz (hasta) bir asrın, hasta bir unsurun, alîl bir uzvun reçetesi; ittiba'-ı Kur'andır. Azametli bahtsız bir kıt'anın, şanlı tali'siz bir devletin, değerli sahipsiz bir kavmin reçetesi; ittihad-ı İslâmdır. Gerçekten temel sorunumuzun, aslına inilince Kur'an'ı ve

³² Âsar-ı Bediyye, Makaleler, s. 549.

Hz. Muhammedi anlamamak, getirdikleri evrensel ilkeleri hayata hakim kılmaktan uzaklaşmak, olduğu açıkça ortadadır. Bunu telafi etmek ise her zaman mümkündür.

KAYNAKÇA

1. Kur'an-ı Kerim
2. Ebû Dâvud
3. Said Nursî,
——— Âsay-ı Musa.
——— Âsar-ı Bediiyye.
——— Emirdağ Lahikaları I-II.
——— İçtimai Dersler.
——— Mektûbât,
——— Mesnevî-i Nûriye,
——— Müdafâalar,
——— Tarihçe-i Hayat,